

SPIS TREŚCI

	strona
1. Wprowadzenie	5
2. Cel i zadania „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest dla Powiatu Lęborskiego”	6
3. Zagrożenia związane azbestem	7
3.1. Charakterystyka azbestu	7
3.2. Budowa azbestu	7
3.3. Rodzaje azbestu	7
3.4. Klasyfikacja wyrobów zawierających azbest	8
3.5. Ogólne zastosowanie azbestu	9
3.6. Wpływ azbestu na zdrowie ludzi	9
3.7. Azbest w środowisku	11
3.8. Ograniczenie negatywnego oddziaływania azbestu	11
4. Stan prawny w zakresie użytkowania i usuwania wyrobów i odpadów zawierających azbest lub nim zanieczyszczonych oraz materiały źródłowe	13
4.1. Regulacje ustawowe	13
4.2. Akty wykonawcze	14
4.2.1. Rozporządzenia Ministra Środowiska	14
4.2.2. Rozporządzenia Ministra Infrastruktury	14
4.2.3. Rozporządzenia Ministra Gospodarki	15
4.2.4. Rozporządzenia Ministra Zdrowia	15
4.2.5. Inne	16
4.2.6. Materiały źródłowe	16
5. Gospodarka wyrobami i odpadami zawierającymi azbest w Powiecie Lęborskim	16
5.1. Położenie i podział administracyjny Powiatu Lęborskiego	16
5.2. Wyroby zawierające azbest w Powiecie Lęborskim	18
6. Zasady postępowania z azbestem i wyrobami zawierającymi azbest	18
6.1. Obowiązki i postępowanie właścicieli, użytkownika wieczystego lub zarządcy nieruchomości przy użytkowaniu i usuwaniu wyrobów azbestowych	19
6.2. Obowiązki wykonawcy prac polegających na usuwaniu wyrobów azbestowych wynikające z ustawy o odpadach	20
6.3. Transport wyrobów i odpadów zawierających azbest	21
6.4. Odzysk i unieszkodliwianie odpadów zawierających azbest	22
7. Plan gospodarki odpadami dla Powiatu Lęborskiego	23
8. Diagnoza aktualnego stanu użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest	23
9. Ocena stopnia pilności wyrobów azbestowych na terenie Powiatu Lęborskiego	26
10. Wykaz składowisk przyjmowania azbestu na terenie województwa pomorskiego	28
11. Proponowana lokalizacja składowisk w Powiecie Lęborskim	28
12. Koszt usuwania wyrobów azbestowych	28
13. Pozyskiwanie środków finansowych	29
14. Działania podejmowane na terenie Powiatu Lęborskiego w zakresie gospodarki odpadami niebezpiecznymi zawierającymi azbest	41
15. Harmonogram usuwania wyrobów azbestowych	42
16. Podsumowanie	47

SPIS ZAŁĄCZNIKÓW

Załącznik Nr 1:

Nagromadzenie wyrobów zawierających azbest w układzie wojewódzkim

Załącznik Nr 2:

Wzór „Oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest”

Załącznik Nr 3:

Wzór „Informacji o wyrobach zawierających azbest i miejscu ich wykorzystywania”

Załącznik Nr 4:

Wzór „Informacji o wyrobach zawierających azbest, których wykorzystanie zostało zakończone”

Załącznik Nr 5:

Wzór - Oznakowania wyrobów, odpadów i opakowań zawierających azbest lub wyroby zawierające azbest, a także miejsc ich występowania

Załącznik Nr 6:

Wykaz podmiotów, które uzyskały decyzję Starosty Lęborskiego zatwierdzającą program gospodarki odpadami niebezpiecznymi zawierającymi azbest wytwarzanymi na terenie Powiatu Lęborskiego

1. Wprowadzenie

14 lipca 2009r. Rada Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej przyjęła uchwałą **Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032** (uchwała Rady Ministrów nr 122/2009). Program zastąpił „Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowany na terytorium Polski” przyjęty 14 maja 2002r. przez Radę Ministrów.

Powyższy Program stanowi kontynuację i aktualizację celów oraz działań ustalonych w „Programie usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski”. Dokument określa organizację i przebieg wycofywania azbestu z terytorium Polski. Realizację Programu przewidziano na lata 2009-2032.

Do głównych celów Programu należą:

1. usunięcie stosowanych od wielu lat wyrobów zawierających azbest z terytorium Polski oraz ich unieszkodliwienie,
2. minimalizacja negatywnych skutków zdrowotnych u mieszkańców kraju spowodowanych obecnością azbestu,
3. likwidacja szkodliwego oddziaływania azbestu na środowisko.

Na terenie kraju znajduje się około 14,5 mln ton wyrobów zawierających azbest. W latach 2003-2008 funkcjonowania „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowany na terytorium Polski” usunięto około 1 mln ton wyrobów azbestowych. Załącznik nr 1 niniejszego *Programu* przedstawia nagromadzenie wyrobów zawierających azbest występujących na terytorium Polski w układzie wojewódzkim.

Ze względu na niezadowalające tempo usuwania wyrobów zawierających azbest oraz unieszkodliwiania odpadów zawierających azbest należy podjąć działania w celu:

- 1) określenia rzeczywistej ilości użytkowanych wyrobów zawierających azbest,
- 2) przyspieszenia prac związanych z usuwaniem wyrobów zawierających azbest,
- 3) zwiększenia wsparcia finansowego tych działań,
- 4) zwiększenie aktywności jednostek samorządu terytorialnego w zakresie wsparcia swoich mieszkańców w procesie usuwania wyrobów zawierających azbest oraz poszukiwania środków finansowych na te działania,
- 5) oczyszczenia z azbestu obiektów użyteczności publicznej, dróg i placów, oraz byłych zakładów produkujących wyroby zawierające azbest.

Program wprowadza ponadto:

- intensyfikację wszystkich działań do roku 2012r.,
- dokonanie rzetelnej oceny realizacji celów Programu w latach 2012-2013,
- całościowe podsumowanie przeprowadzonych działań i osiągniętych celów.

Azbest stosowany był w produkcji około 3.000 wyrobów przemysłowych. Według producentów płyt azbestowo- cementowych czas użytkowania wyrobów azbestowych szacuje się na około 30 lat, jak wynika z wieloletnich doświadczeń tak długi okres użytkowania jest możliwy przy przestrzeganiu ścisłych zasad stosowania tych wyrobów, tzn. prawidłowo położone i zamontowane płyty, pomalowane farbą akrylową oraz podlegające konserwacji co 5-7 lat. Dłuższy okres użytkowania wyrobów zawierających azbest pogarsza stan techniczny tych wyrobów, zwiększa ryzyko negatywnego wpływu na środowisko oraz zdrowie i życie ludzi. Z uwagi

na istniejące zagrożenie wyroby azbestowe powinny być usunięte ze wszystkich obiektów do dnia 31.12.2032 roku.

Azbest znany jest od bardzo dawna. Popularność w gospodarce światowej uzyskał dzięki bardzo szerokiemu zastosowaniu, szczególnie od początku XX wieku, dzięki odporności na wysoką temperaturę. Badania archeologiczne dowiodły, że już około 4.500 lat temu znane były właściwości tego minerału. Stosowany był wówczas między innymi do produkcji knotów do świec, wyrobu niepalnego papieru, wyrobu skór, sukna. Do niedawna służył głównie do produkcji materiałów budowlanych, szczególnie pokryw dachowych, elewacji oraz rur. Trwałość płyt cementowo-azbestowych wynosi około 30 lat, innych wyrobów jest z reguły krótsza. Szeroko zastosowane w gospodarce światowej wyroby zawierające azbest należą do substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla zdrowia ludzi i zwierząt. Wyroby zawierające azbest, w wyniku korozji, uwalniają do atmosfery włókna azbestu wywołując bardzo poważne choroby układu oddechowego. Odpady azbestowe należą do odpadów niebezpiecznych a gospodarka nimi wymaga prawidłowego podejścia oraz szczególnej kontroli. Zasady postępowania z odpadami zawierającymi azbest reguluje szereg przepisów między innymi: ustawa o zakazie stosowania azbestu, ustawa Prawo ochrony środowiska, ustawa o odpadach oraz związane z nimi rozporządzenia wykonawcze. Nowelizacja ustawy z 22.12.2004 roku o zakazie stosowania azbestu praktycznie zamknęła okres stosowania wyrobów zawierających azbest w Polsce. Władze samorządowe Powiatu Lęborskiego biorąc powyższe pod uwagę oraz obowiązujące prawo w Unii Europejskiej podejmują działania celem sukcesywnej likwidacji wyrobów azbestowych.

2. Cel i zadania „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest dla Powiatu Lęborskiego”

Podstawowym celem „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest dla Powiatu Lęborskiego” jest:

- 1) doprowadzenie do stopniowego usunięcia wyrobów zawierających azbest z terenu Powiatu Lęborskiego poprzez ich demontaż i utylizację,
- 2) wyeliminowanie negatywnego oddziaływania na zdrowie ludności,
- 3) wyeliminowanie negatywnego oddziaływania na środowisko naturalne i doprowadzenie do spełnienia wymogów ochrony środowiska

Zadaniem Programu jest określenie warunków sukcesywnego usuwania wyrobów zawierających azbest. W niniejszym programie ujęto między innymi:

- 1) szacunkowe ilości wyrobów azbestowych i ich rozmieszczenie na terenie Powiatu Lęborskiego,
- 2) szacunkowe wydatki na usunięcie i utylizację dachowych pokryw azbestowych oraz płyt azbestowo- cementowych,
- 3) określenie ilości występowania składowisk odpadów zawierających azbest oraz propozycje ich lokalizacji,
- 4) pozyskiwanie środków finansowych,
- 5) określenie harmonogramu zadań,
- 6) oszacowanie kosztów likwidacji wyrobów zawierających azbest.

3. Zagrożenia związane z azbestem

3.1. Charakterystyka azbestu

Azbest jest nazwą handlową grupy włóknistych materiałów krzemianowych, powstałych na drodze procesów metamorficznych. Występuje naturalnie dość powszechnie w przyrodzie. Ze względu na swe właściwości odporności na wysokie temperatury, działanie mrozu, kwasów, substancji żrących a także elastyczność, szczególnie szeroko był wykorzystywany przez ostatnie około 100 lat głównie w budownictwie w postaci płyt azbestowo-cementowych dachowych i elewacyjnych oraz w produkcji rur. Azbest powszechnie stosowany był w przemyśle motoryzacyjnym, izolacyjnym, metalurgicznym, elektromaszynowym, energetyce, przemyśle stoczniowym, chemicznym i AGD. Dopiero w latach 80-tych i 90-tych zajęto zdecydowane stanowisko w sprawie jego szkodliwości. Dziś wiemy, że azbest jest szkodliwy dla zdrowia. Azbest staje się zagrożeniem dla zdrowia, gdy dojdzie do korozji lub mechanicznego uszkodzenia wyrobów azbestowych jak np. łamanie, wiercenie, cięcie, odspajanie itp. Dlatego produkcja, stosowanie oraz obrót azbestem i wyrobami zawierającymi azbest zostały zakazane.

3.2. Budowa azbestu

Pod względem chemicznym, azbest to uwodnione krzemiany i glinokrzemiany, głównie magnezu i żelaza. W przyrodzie może współwystępować z minerałami takimi jak: talk, mika, dolomit, kalcyt czy też magnezyt. Barwa azbestu uzależniona jest od zawartego w nim żelaza. Może również zawierać nikiel, chrom i inne pierwiastki w ilościach śladowych.

Charakterystyczną cechą morfologiczną azbestu jest równoległa budowa włókien, które połączone są w wiązki, co powoduje że dają się one tkać i spilśniać. W włóknach krystaliczny azbest spojony jest węglanem wapnia, który nadaje im twardość i sztywność.

3.3. Rodzaje azbestu

Pod względem mineralogicznym rozróżnia się dwie grupy azbestu:

a/ **grupa serpentynowa**, która stanowi właściwie jedną odmianę – azbest chryzotylowy. Charakteryzuje się długością włókien od 3 do 130 mm, średnicą ok. 0,5 mikrona oraz odpornością na wysokie temperatury, alkalia, wysoką wytrzymałością mechaniczną oraz posiadaniem zdolności wchłaniania. W związku z swoimi właściwościami znalazł szerokie zastosowanie w produkcji bardzo wytrzymałych płyt eternitowych i rur. Z uwagi na niski współczynnik tarcia i odporność na wysokie temperatury znalazł zastosowanie przy produkcji wyrobów ciernych - okładziny hamulcowe, tarcze sprzęgłowe. Nie jest odporny na działanie kwasów, nawet nisko stężonych.

b/ **grupa amfibolowa**, charakteryzuje się wysoką odpornością na kwasy nieorganiczne. Średnia długość włókien dochodzi do około 50 mm. Niektóre odmiany mają włókna dłuższe.

Wyróżnia się w tej grupie następujące odmiany:

- **crocidolit „azbest niebieski”** – o włóknach przypominających szpilki, włókna te są najtrwalsze ze wszystkich rodzajów azbestu, najbardziej śmiertelne ze wszystkich włókien, o wysokiej odporności na kwasy, odmiana ta jest najbardziej szkodliwa, rakotwórcza i mutagenna, ze względu na swą odporność była szeroko stosowana w przemyśle,
- **chryzotyl „azbest biały”** – uwodniony krzemian magnezu, włókna poskręcane najbardziej giętkie ze wszystkich rodzajów azbestu, odporny na bardzo wysokie temperatury stanowi 95% całości wydobywanego azbestu, najczęściej stosowany w produkcji wyrobów azbestowo- cementowych oraz wyrobów tkanych i przędz termoizolacyjnych.
amosyt „azbest brązowy” – ma włókna sztywniejsze i mniej giętkie niż chryzotyl, włókna spiczaste, odporny na ciepło, w Polsce nie stosowany, natomiast w krajach Europy Zachodniej wykorzystywany do budowy natrysków ognioochronnych i tynków.

Z uwagi na odporność grupy amfibolowej na mocne kwasy nieorganiczne azbest znalazł zastosowanie w produkcji materiałów filtracyjnych, produkcji uszczelnień środowiska kwasowego. Inne odmiany takie jak np.: antofyllit, tremolit i aktynolit nie mają istotnego znaczenia przemysłowego.

3.4. Klasyfikacja wyrobów zawierających azbest

Wyroby zawierające azbest klasyfikowane są w dwóch klasach, przyjmując jako kryterium podziału:

- 1) zawartość azbestu,
- 2) stosowane spoiwo,
- 3) gęstość objętościową wyrobu.

Wyroby zawierające azbest dzielimy na dwie klasy:

Klasa I – wyroby o gęstości objętościowej mniejszej od 1000 kg/m³ definiowane jako „miękkie”, zawierające powyżej 20% (do 100%) azbestu. Wyroby te łatwo ulegają uszkodzeniom mechanicznym, przez co dochodzi do znacznej emisji włókien azbestu do otoczenia. Głównie stosowane w tej klasie były: wyroby tekstylne z azbestu używane przez pracowników w celach ochronnych, koce gaśnicze, szczeliwa plecione, tektury uszczelkowe m. in. w sprzęcie AGD, płytki podłogowe PCV, także materiały lub wykładziny cierne.

Klasa II - wyroby o gęstości objętościowej powyżej 1000 kg/m³ definiowane jako „twarde”, zawierające poniżej 20% azbestu. W wyrobach tych włókna azbestowe są mocno związane, natomiast w przypadku mechanicznego uszkodzenia (np. pęknięcia) ma miejsce stosunkowo niewielka emisja azbestu do otoczenia. Mechaniczna obróbka tych wyrobów (cięcie, wiercenie otworów) oraz rozbijanie w wyniku zrzucania z wysokości w trakcie prac remontowych stwarza niebezpieczeństwo dla zdrowia ludzi i środowiska. Do tej klasy należą płyty azbestowo-cementowe faliste oraz płyty azbestowo-cementowe „karo” stosowane jako pokrycia dachowe, szczególnie na terenach wiejskich oraz płyty płaskie wykorzystywane jako elewacje w budownictwie wielokondygnacyjnym na osiedlach miejskich. Na mniejszą skalę produkowane i stosowane

były rury azbestowo-cementowe, służące do wykonywania instalacji wodociągowych i kanalizacyjnych, a także w budownictwie jako przewody kominowe i zsypy.

3.5. Ogólne zastosowanie azbestu

Brak jest danych o ilości wydobytego i wykorzystanego azbestu na przestrzeni wieków. Tylko dane z roku 1983 wskazują, że wydobyto około 5 mln ton minerału. Właściwości azbestu sprawiły, że znalazł bardzo szerokie zastosowanie.

Powszechnie stosowano azbest do wyrobu:

- pokryć dachowych: eternit falisty i płaski,
- płyt elewacyjnych i balkonowych,
- ciągów rur kanalizacyjnych, wodociągowych, centralnego ogrzewania,
- materiałów ciernych: tarcze sprzęgłowe hamulcowe,
- izolacji cieplnej: bojery, kotły, wymiennikownice ciepła, ciągi centralnego ogrzewania,
- izolacji ogniowych: płyty i tynki, koce azbestowe,
- w budownictwie do produkcji cementów, gipsów.
- w termoizolacji i izolacji elektrycznych urządzeń grzewczych: rękawice i kombinezony, uszczelki i maty termo- i elektroizolacyjne.

Zawartość azbestu w wytwarzanych produktach może dochodzić do 100%. Zawartość azbestu w najbardziej popularnych wyrobach azbestowych, płytach cementowo-eternitowych wynosi od 10-13%, rury, przewody wentylacyjne i dymowych zawierają około 22%.

W latach 80-tych ubiegłego wieku zużywano rocznie w Polsce około 100 tys. ton azbestu.

Z uwagi na szkodliwość azbestu, trwają próby zastąpienia go innymi materiałami. Są to włókna szklane, węglowe, wata wytworzona na bazie bazaltu lub włókna sztuczne /tworzywa sztuczne/.

3.6. Wpływ azbestu na zdrowie ludzi

O szkodliwości azbestu wiedzano od dawna, ponieważ choroby płuc, azbestoza (pylica azbestowa) pojawiały się najczęściej u górników wydobywających azbest i w zakładach przetwarzających ten minerał. Dopiero w latach 80-tych ubiegłego wieku udokumentowano rakotwórcze działanie azbestu.

Corocznie na świecie umiera, z powodu chorób o podłożu azbestu, około 100.000 osób.

Azbest uznano za najbardziej rakotwórczy czynnik. Wszystkie typy azbestu są chorobotwórcze. Chorobotwórcze działanie azbestu powstaje w wyniku wdychania włókien zawieszonych w powietrzu. Powietrze zanieczyszczone pyłem azbestowym dostając się do pęcherzyków płucnych pozostawia w nich włókna azbestu, które gromadząc się pozostają w nich do końca życia. Obecność włókien w płucach powoduje ich włóknienie, co z kolei prowadzi do nieprawidłowej funkcji płuc oraz może wywoływać raka. Wdychanie wszystkich rodzajów azbestu może doprowadzić do śmierci. Między pierwszym narażeniem a pojawieniem się patologii występują długie okresy. Rozwój choroby czasem trwa 15-60 lat, a sama choroba jest nieuleczalna.

Azbest jest przyczyną poważnych chorób płuc takich jak: pylica płuc, tzw. azbestoza, łagodne zmiany opłucnowe, rak płuc, międzybłoniak opłucnej.

- **pylica azbestowa (azbestoza)** – zwłóknienie tkanki płucnej, będące nieuleczalną chorobą zawodową występującą u osób narażonych na długotrwałe narażenie na wysokie stężenia pyłu azbestowego prowadzącą do niewydolności oddechowej. Powikłaniem azbestozy jest często rak oskrzela oraz międzybłoniak opłucnej.

- **łagodne zmiany opłucnowe** – występują przy niewielkim narażeniu na włókna azbestowe pod postacią zgrubień, blaszek lub blizn będących skutkiem zwłóknienia tkanki płucnej. Zwiększają ryzyko zachorowania na raka oskrzeli i międzybłoniaka opłucnej.

- **rak płuca** – najpowszechniejszy nowotwór złośliwy powodowany przez azbest. Istnieją dostateczne dowody pozwalające stwierdzić, że wszystkie typy azbestu powodują raka płuca. Nowotwory płuc mogą rozwijać się przez okres wielu lat. Na początku w obrębie płuc mogą powstać tzw. zmiany przedrakowe. Zmiany takie nie formują masy guza, nie są widoczne w badaniu rentgenowskim i nie dają żadnych objawów. Wykrycie takich zmian możliwe jest jednak poprzez analizę komórek ścian dróg oddechowych płuc uszkodzonych przez azbest.

- **międzybłoniak opłucnej** – rzadko występujący nowotwór złośliwy spowodowany długotrwałym narażeniem nawet na niewielkie stężenie włókien azbestu,

Skutkiem oddziaływania azbestu na skórę może być wystąpienie zapaleń skórnych, dermatoz, brodawek.

Podejrzewa się, że azbest może być również przyczyną takich schorzeń jak nowotwory krtani, żołądka i jelit, trzustki, jajnika, czy chłoniaki.

Liczba zachorowań na świecie i w Polsce na międzybłoniak opłucnej i otrzewnej w środowisku komunalnym ma tendencje wzrostowe. Występujące raki krtani, żołądka, jelit i innych narządów mogą również być wywołane poprzez naturalne usuwanie włókien przez organizm człowieka.

W celu uniknięcia zachorowań organizm nie powinien być ekspozycyjnie na powietrze „znacznie” zanieczyszczone pyłami azbestowymi. Ekspozycja nieznaczna, przypadkowa wydaje się być nieunikniona ze względu na powszechne w ostatnich czasach zastosowanie wyrobów azbestowych, pyły azbestowe znajdują się w powietrzu atmosferycznym na niewielkim poziomie dopuszczalnego stężenia pyłów. Na obszarach zindustrializowanych zanieczyszczenia są na nieco wyższych poziomach.

Ponieważ azbest jako minerał jest naturalnym składnikiem ziemi może być wypłukany ze skał, rud, minerałów i gleb zanieczyszczonych azbestem. W wodzie może znaleźć się z wprowadzonych ścieków przemysłowych, zanieczyszczeń w powietrzu oraz wypłukany z rur azbestowo-cementowych oraz z tzw. dzikich wysypisk, korozji płyt dachowych azbestowo-cementowych i elewacyjnych. Azbest do organizmu również może dostać się również drogą pokarmową, poprzez zanieczyszczoną wodę pitną i pokarm stały. Kancerogenne działanie włókien azbestu pochłanianego do przewodu pokarmowego jest znikome.

Według raportu Światowej Organizacji Zdrowia i stanowiska Państwowego Zakładu Higieny nie ma dowodów świadczących o szkodliwym wpływie azbestu obecnego w wodzie pitnej na organizm człowieka. Dlatego likwidacja rur azbestowo-cementowych, z uwagi na minimalną szkodliwość minerałów w wodzie, powinna następować sukcesywnie, zastępując je rurami bezazbestowymi.

Dopuszczalne stężenie azbestu w powietrzu atmosferycznym w Polsce wynosi 1.000 włókien/m³ powietrza w pomiarach dobowych.

Kancerogenność pyłu azbestowego związana jest ze stopniem penetracji i ilością włókien w pęcherzykach płucnych. Agresja zależy również od wielkości włókien – średnicy i długości. **Najniebezpieczniejszy jest azbest amfibolowy**, gdyż jego włókna są o średnicy poniżej 3 mikronów i długości powyżej 5 mikronów, a stosunek długości włókna do jego średnicy nie jest mniejszy niż 3:1, włókna posiadające takie właściwości to tzw. **włókna respirabilne**, czyli zawieszone trwale w powietrzu. Włókna te przenikają do pęcherzyków płucnych, natomiast włókna chryzotylu o dużej średnicy, mają tendencję do zatrzymywania się w obwodowej części płuc. Z tego względu narażenie na kontakt z azbestem amfibolowym niesie większe ryzyko zdrowotne niż w przypadku kontaktu z azbestem chryzotylowym.

Ponieważ azbest praktycznie jest niezniszczalny, a groźny dla zdrowia zawieszony w powietrzu, należy go zabezpieczyć w sposób uniemożliwiający uwalnianie się korodowanych włókien do powietrza.

3.7. Azbest w środowisku

Azbest jest naturalnym składnikiem skorupy ziemskiej. W Polsce nadające się do eksploatacji złoża azbestu nie występują. Zanieczyszczają jednakże złoża innych surowców mineralnych: węgla kamiennego, rudy miedzi, kamieni budowlanych, talku i innych. Serpentynty (skały metamorficzne) zawierające azbest chryzotylowy znajdują się na Dolnym Śląsku (Szklary, Braszewice) i w Rędzinach koło Kamiennej Góry.

Największe złoża azbestu na świecie występują na Uralu (złóżko Bażenowskie, z którego azbest wydobywany jest od 1886 r.), Kanadzie (Jeffrey), Zimbabwe oraz Balangero we włoskich Alpach koło Turynu.

Wydobyty przez człowieka i uwolniony przez przyrodę azbest jest praktycznie niezniszczalny. Uwolniony do atmosfery, w wyniku ruchu powietrza, pokonuje ogromne odległości. Oczyszczenie atmosfery z zawieszonego pyłu może nastąpić jedynie w wyniku opadów atmosferycznych.

Największe znaczenie dla człowieka ma wzrastające pylenie z uszkodzonych płyt na dachach i elewacjach budynków, w terenach silnie zurbanizowanych, gdzie zastosowano, szczególnie w budownictwie, ogromne ilości azbestu. Tereny naturalnego uwalniania się włókien azbestowych są rozproszone i zlokalizowane na terenach mało zamieszkanych. Nie mają większego znaczenia.

Azbest znalazł zastosowanie w około 30 tysiącach wyrobów na świecie. W wyniku braku konserwacji, będzie postępowała coraz większa korozja i uwalnianie włókien do środowiska. Ilość uwalnianych włókien uzależnioną będzie od ilości zastosowanego azbestu w wyrobach azbestowych: od 10 % do 100%.

3.8. Ograniczanie negatywnego oddziaływania azbestu

Ponieważ wyroby zawierające azbest nie były w produkcji jednoznacznie znakowane, dzisiaj, podczas ich usuwania istnieją trudności z ich właściwym zakwalifikowaniem lub odróżnieniem od wyrobów niezawierających azbestu. W związku z taką sytuacją, prowadzone prace remontowe mogą doprowadzić do niekontrolowanego uwolnienia się drobin, pyłu czy też włókien azbestowych do otoczenia. By zapobiec zanieczyszczeniu środowiska należałoby bezwzględnie w każdym przypadku wykonać inwentaryzację (spis z natury) wyrobów zawierających azbest. W przypadku wątpliwości wskazane byłoby przeprowadzić analizy

laboratoryjne. Brak inwentaryzacji, czy też w przypadkach wątpliwych, brak badań laboratoryjnych, spowoduje, że prace rozbiórkowe, modernizacyjne itp. będą prowadzone bez zabezpieczeń wymaganych przy usuwaniu azbestu.

Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 rok (Dz.U. nr 71, poz. 649) dotyczy warunków bezpiecznego usuwania i użytkowania wyrobów azbestowych, zasad postępowania podczas usuwania azbestu. Zgodnie z tym dokumentem prace związane z usuwaniem azbestu należy prowadzić w sposób uniemożliwiający jego emisję do środowiska oraz powodujący zminimalizowanie pylenia. Bezpieczeństwo i minimalizację pyłu do środowiska zapewnia nawilżenie wyrobów zawierających azbest przed ich usuwaniem i demontażem i utrzymanie w stanie wilgotnym przez cały czas pracy oraz demontowanie w całości wyrobów azbestowych takich jak rury czy płyty (bez ich uszkodzania). Zgodnie z rozporządzeniem zalecane jest prowadzenie kontrolnego monitoringu powietrza w przypadku stwierdzenia występowania przekroczeń najwyższych dopuszczalnych stężeń pyłu azbestu w środowisku pracy i w miejscach prowadzonych prac, a także codzienne zabezpieczanie zdemontowanych wyrobów i odpadów zawierających azbest oraz ich magazynowanie w wyznaczonym i zabezpieczonym miejscu.

Powyższe rozporządzenie określa także szczególne warunki przewozowe wyrobów i odpadów zawierających azbest. Transport wyrobów i odpadów zawierających azbest należy wykonywać w sposób uniemożliwiający emisję azbestu do atmosfery. Jednym ze sposobów jest szczelne opakowanie w folię polietylenową wyrobów i odpadów zawierających azbest, innym zestalenie odpadów przy użyciu cementu oraz utrzymywanie w stanie wilgotnym odpadów przygotowywanych do transportu. Usuwane odpady azbestowe powinny być składowane na składowiskach odpadów niebezpiecznych lub na wydzielonych częściach składowisk odpadów innych niż obojętne i niebezpieczne.

Zgodnie z *Rozporządzeniem Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest* z dnia 2 kwietnia 2004r. (Dz. U. z 2004r. Nr 71, poz. 649) do usuwania wyrobów azbestowych zobowiązani są wykonawcy posiadający stosowne zezwolenie na usuwanie azbestu (program gospodarki odpadami). Wykonawcy muszą też dysponować odpowiednim wyposażeniem technicznym i zatrudniać przeszkolonych pracowników do prac polegających na zabezpieczeniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy przy zabezpieczeniu i usuwaniu tych wyrobów.

Pracownicy prowadzący prace rozbiórkowe przy usuwaniu azbestu narażeni są na ekspozycję pyłu azbestu, pomimo stosowanych środków ochrony w środowisku pracy. Zagrożenie spowodowane obecnością włókien azbestu w strefie oddychania uzależnione jest od stężenia włókien azbestu w powietrzu, a także od takich czynników jak: miejsca prowadzonych prac, rodzaju demontowanego wyrobu.

Pracownicy prowadzący prace rozbiórkowe wewnątrz pomieszczeń są bardziej narażeni na ekspozycję pyłu. Odnotowane stężenia pyłu podczas wykonywania takich prac mieszczą się w przedziale: 110 - 120 000 wł/cm³. Również sposób wykonywania prac jest czynnikiem decydującym o wielkości stężenia pyłu azbestowego.

Stężenie włókien w strefie oddychania pracowników prowadzących prace rozbiórkowe na wolnym powietrzu waha się w granicach 0,001-0,08 wł/cm³.

Najwyższe dopuszczalne stężenie (**NDS**) włókien azbestu na stanowisku pracy wynosi **0,1 wł./cm³**.

4. Stan prawny w zakresie użytkowania i usuwania wyrobów i odpadów zawierających azbest lub nim zanieczyszczonych oraz materiały źródłowe.

Regulacje prawne dotyczące usuwania azbestu i wyrobów azbestowych z obiektów budowlanych, wydane na podstawie przepisów obowiązujących w Unii Europejskiej, zostały zawarte w aktach prawnych: ustawach i rozporządzeniach.

4.1. Regulacje ustawowe

- **Ustawa z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest** (Dz. U. z 2004 r. Nr 3 poz. 20 z późn. zm.). Ustawa zakazuje wprowadzania na obszar Polski azbestu, wyrobów zawierających azbest, produkcji wyrobów zawierających azbest oraz obrotu azbestem i wyrobami zawierającymi azbest.
- **Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach** (Dz. U. 2007 r. Nr 39 poz. 251 z późn. zm.). Ustawa określa zasady postępowania z odpadami niebezpiecznymi, nakłada na wytwórców odpadów niebezpiecznych (wykonawcę prac usuwania wyrobów zawierających azbest) obowiązek zatwierdzenia programu gospodarki odpadami niebezpiecznymi przez właściwego marszałka lub starostę.
- **Ustawa z dnia 27 lipca 2001r. o wprowadzeniu ustawy – Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz zmianie niektórych ustaw** (Dz. U. z 2001 r. Nr 100 poz. 1085 z późn. zm.). Zgodnie z art. 31 ustawy, krajowy plan gospodarki odpadami został przyjęty pod koniec 2002 roku.
- **Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane** (Dz. U. z 2006 r. Nr 156 poz. 1118 z późn. zm.). Zgodnie z art. 30 ust. 7 stanowi: właściwy organ może nałożyć, w drodze decyzji, obowiązek uzyskania pozwolenia na wykonanie określonego obiektu lub robót budowlanych, objętych obowiązkiem zgłoszenia, o którym mowa w ust. 1, jeżeli ich realizacja może naruszyć ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub spowodować zagrożenie bezpieczeństwa ludzi lub mienia, pogorszenie stanu środowiska lub dóbr kultury, pogorszenie warunków zdrowotno-sanitarnych, wprowadzenie, utrwalenie lub zwiększenie ograniczeń lub uciążliwości dla terenów sąsiednich.
- **Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska** (Dz. U. z 2008 r. Nr 25 poz. 150 z późn. zm.). Ustawa określa zasady ochrony środowiska oraz warunki korzystania z jego zasobów, z uwzględnieniem wymagań zrównoważonego rozwoju. Zgodnie z art. 160 azbest należy do substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska. Według art. 162 ustawy substancje te powinny podlegać sukcesywnej eliminacji. Wykorzystujący substancje stwarzające szczególne zagrożenie dla środowiska jest obowiązany do dokumentowania rodzaju, ilości i miejscu ich występowania oraz sposobu ich eliminacji. Informacje o rodzaju, ilości i miejscu występowania powinny być przedkładane do marszałka, wójta, burmistrza lub prezydenta miasta zgodnie z rozporządzeniami wykonawczymi do Prawa ochrony środowiska.
- **Ustawa z dnia 11 stycznia 2001 r. o substancjach i preparatach chemicznych** (Dz. U. z 2001 r. Nr 11 poz. 84 z późn. zm.). Ustawa reguluje problematykę na temat substancji i preparatów chemicznych, w tym niebezpiecznych. Ponadto określa ona warunki, zakazy lub ograniczenia produkcji, wprowadzania do obrotu lub stosowania substancji i preparatów

chemicznych, w celu ochrony przed szkodliwym wpływem tych substancji i preparatów na zdrowie człowieka lub na środowisko.

- **Ustawa z dnia 28 października 2002 r. o przewozie drogowym towarów niebezpiecznych** (Dz. U. z 2002 r. Nr 199 poz. 1671 z późn. zm.). Ustawa określa zasady przewozu drogowego towarów niebezpiecznych, wymagania stawiane kierowcom i innym osobom wykonującym czynności związane z tym przewozem oraz organom właściwym do sprawowania nadzoru i kontroli w tych sprawach. Zgodnie z ustawą pojazdy przewożące towary niebezpieczne powinny być zaopatrzone w świadectwo dopuszczenia pojazdu do przewozu materiałów niebezpiecznych wydane przez upoważnioną stację kontroli pojazdów, zaś kierowcy pojazdów winni być przeszkoleni w zakresie przewozu towarów niebezpiecznych.

4.2. Akty wykonawcze

4.2.1. Rozporządzenia Ministra Środowiska.

- **Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 27 września 2001 r. w sprawie katalogu odpadów** (Dz. U. z 2001 r. Nr 112 poz. 1206). Zamieszcza rodzaje odpadów zawierających azbest na liście odpadów niebezpiecznych w poniżej podanych grupach i podgrupach z przypisanym kodem klasyfikacyjnym:
 - 1) 06 07 01* - odpady azbestowe z elektrolizy
 - 2) 06 13 04* - odpady z przetwarzania azbestu
 - 3) 10 11 81* - odpady zawierające azbest (z hutnictwa szkła)
 - 4) 10 13 09*- odpady zawierające azbest z produkcji elementów cementowo azbestowych
 - 5) 15 01 11*- opakowania z metali zawierające niebezpieczne, porowate elementy wzmocnienia konstrukcyjnego (np. azbest) włącznie z pustymi pojemnikami ciśnieniowymi
 - 6) 16 01 11* - okładziny hamulcowe zawierające wolny azbest
 - 7) 16 02 12* - zużyte urządzenia zawierające azbest
 - 8) 17 06 01* - materiały izolacyjne zawierające azbest
 - 9) 17 06 05* - materiały konstrukcyjne zawierające azbest
- **Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 14 lutego 2006 roku w sprawie wzorów dokumentów stosowanych na potrzeby ewidencji odpadów** (Dz.U. Nr 30 poz. 213).
- **Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 24 marca 2003 r. w sprawie szczegółowych wymagań dotyczących lokalizacji, budowy, eksploatacji i zamknięcia, jakim powinny odpowiadać poszczególne typy składowisk odpadów** (Dz. U. Nr 61 poz. 549).

4.2.2. Rozporządzenia Ministra Infrastruktury

- **Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie zakresu i sposobu stosowania przepisów o przewozie drogowym towarów niebezpiecznych do transportu odpadów niebezpiecznych** (Dz. U. Nr 236 poz. 1986).

- ***Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie świadectwa dopuszczenia pojazdów do przewozu niektórych towarów niebezpiecznych*** (Dz. U. Nr 237 poz. 2011 z późn. zm.).
- ***Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 23 czerwca 2003 r. w sprawie informacji dotyczącej bezpieczeństwa i ochrony zdrowia oraz planu bezpieczeństwa i ochrony zdrowia*** (Dz. U. Nr 120 poz. 1126).

4.2.3. Rozporządzenia Ministra Gospodarki

- ***Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest*** (Dz. U. z 2004 r. Nr 71 poz. 649). Rozporządzenie określa obowiązki wykonawcy prac polegających na bezpiecznym użytkowaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest, sposoby i warunki bezpiecznego użytkowania oraz usuwania wyrobów zawierających azbest; warunki przygotowania do transportu wyrobów i odpadów zawierających azbest do miejsca ich składowania; wymagania, jakim powinno odpowiadać oznakowanie wyrobów i odpadów zawierających azbest.
- ***Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 14 października 2005 r. w sprawie zasad bezpieczeństwa i higieny pracy przy zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest oraz programu szkolenia w zakresie bezpiecznego użytkowania takich wyrobów*** (Dz.U. z 2005r. Nr 216 poz. 1824).
- ***Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 października 2003 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania i przemieszczania azbestu oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystywany azbest*** (Dz. U. Nr 192 poz. 1876).
- ***Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 30 października 2002 r. w sprawie rodzajów odpadów, które mogą być składowane w sposób nieselektywny*** (Dz. U. Nr 191 poz. 1595). Odpady z grupy 17 06 01* - materiały izolacyjne zawierające azbest oraz z gr. 17 06 05* - materiały konstrukcyjne zawierające azbest mogą być składowane w sposób nieselektywny. Odpady obu grup mogą być składowane wspólnie, na tym samym składowisku odpadów niebezpiecznych zawierających azbest, nie dopuszcza się ich mieszania i składowania z innymi odpadami niebezpiecznymi.

4.2.4. Rozporządzenia Ministra Zdrowia

- ***Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 10 stycznia 2005 r. w sprawie wzoru książki badań profilaktycznych dla osoby, która była lub jest zatrudniona w warunkach narażenia zawodowego w zakładach stosujących azbest w procesach technologicznych, sposobu jej wypełnienia i aktualizacji*** (Dz.U. z 2005 r. Nr 13 poz. 109).
- ***Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 15 września 2005 r. w sprawie leków związanych z chorobami wywołanymi pracą przy azbestie*** (Dz. U. Nr 189 poz.1603).

4.2.5. Inne

- **Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2004 r. w sprawie określenia rodzajów przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko oraz szczegółowych uwarunkowań związanych z kwalifikowaniem przedsięwzięcia do sporządzenia raportu o oddziaływaniu na środowisko** (Dz. U. 2004 r. Nr 257 poz. 2573 z późn. zm.)
- **„Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032” – przyjęty przez Radę Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 14 lipca 2009r.**

4. 2.6. Materiały źródłowe

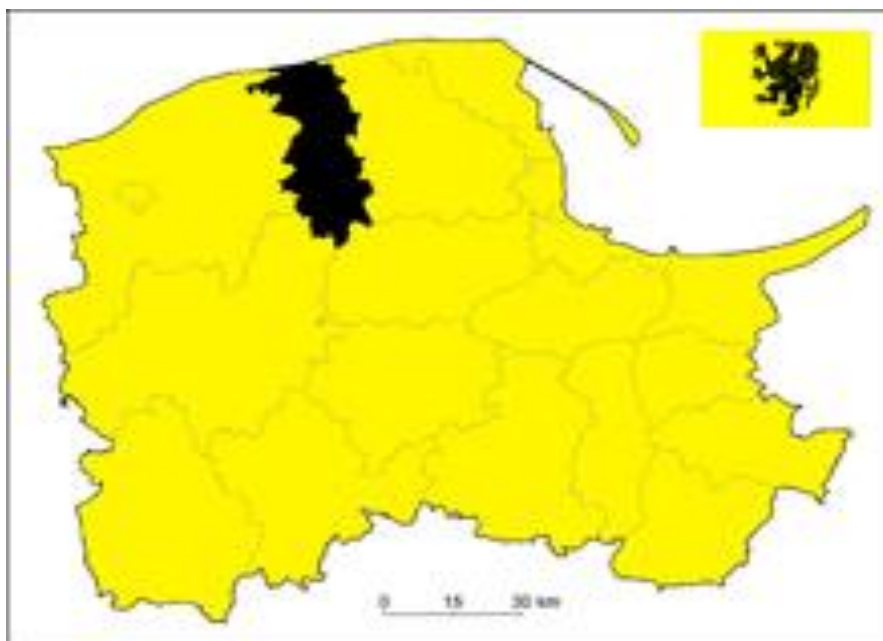
- „Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032” –Rada Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej, uchwała nr 122/2009, lipiec 2009r.
- „Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest dla terenu województwa pomorskiego” Pomorski Urząd Marszałkowski, Pomorskie Studia Regionalne, Agnieszka Makowska, styczeń 2009r.
- „Plan Gospodarki Odpadami dla Powiatu Lęborskiego na lata 2008-2011 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2012-2015” Abrys Sp. z o.o., listopad 2009r.
- „Gminny program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest dla Gminy Cewice” Rada Gminy Cewice, opracowany przez Belogig, Zespół pod kierownictwem mgr inż. Zbigniew Sułek, grudzień 2009r.
- „Program usuwania wyrobów zawierających azbest dla Gminy Miejskiej Lębork” Urząd Miejski w Lęborku, opracował Referat ds. Ochrony środowiska i Gospodarki Odpadami, 2008r.
- „Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest na terenie Miasta Łeba” Burmistrz Miasta Łeby, opracowany przez Abrys Sp. z o.o., grudzień 2009r.
- „Program usuwania azbestu oraz wyrobów zawierających azbest na terenie Gminy Nowa Wieś Lęborska” Wójt Gminy Nowa Wieś Lęborska, opracowany przez Abrys Sp. z o.o., wrzesień 2008r.
- „Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest na terenie Gminy Wicko” Wójt Gminy Wicko, opracowany przez Abrys Sp. z o.o., kwiecień 2009r.
- Poradnik – Finansowanie usuwania azbestu ze środków krajowych i unijnych w latach 2009-2013, Ministerstwo Gospodarki, 2009r.

5. Gospodarka wyrobami i odpadami zawierającymi azbest w Powiecie Lęborskim.

5.1. Położenie i podział administracyjny Powiatu Lęborskiego.

Powiat lęborski położony jest w północnej części województwa pomorskiego, zajmuje obszar 707 km². Od wschodu graniczy z powiatem wejherowskim, od zachodu z powiatem słupskim, a od południa z powiatem bytowskim i kartuskim. Od północy zaś graniczy z linią brzegową Morza Bałtyckiego.

Położenie Powiatu na tle województwa pomorskiego przedstawiono poniżej:

Rys. 1. Położenie Powiatu Lęborskiego na tle województwa pomorskiego.

Do Powiatu należą dwa miasta: Lębork i Łeba oraz trzy gminy wiejskie: Cewice, Nowa Wieś Lęborska i Wicko.

Położenie gmin na tle Powiatu Lęborskiego pokazano na poniższej mapce.

Rys. 2. Położenie gmin na tle Powiatu Lęborskiego.

Powiat Lęborski zamieszkuje 64 333 mieszkańców (według danych z GUS za 2009r.) , w tym na terenach miejskich 38 654 osób, zaś 25 679 na terenach wiejskich powiatu.

„Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest dla Powiatu Lęborskiego”

Liczbę mieszkańców na terenie Powiatu Lęborskiego z podziałem na poszczególne gminy przedstawia tabela Nr 1.

Tabela Nr 1. Liczba mieszkańców na terenie Powiatu Lęborskiego (stan na dzień 31.XII. 2009).

Lp.	Gmina miejska/ wiejska	Liczba mieszkańców*
1.	Cewice	6 996
2.	Lębork	34 874
3.	Łeba	3 780
4.	Nowa Wieś Lęborska	12 911
5.	Wicko	5 772
RAZEM		64 333

* -dane z GUS

5.2. Wyroby zawierające azbest w Powiecie Lęborskim.

Powiat Lęborski posiada zatwierdzony uchwałą nr XXXVII/284/09 Rady Powiatu Lęborskiego z dnia 27 listopada 2009 roku „Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Lęborskiego i Gmin Powiatu Lęborskiego na lata 2008-2011 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2012-2015”, a także zatwierdzony uchwałą nr XXXVII/285/09 Rady Powiatu Lęborskiego z dnia 27 listopada 2009 roku „Plan Gospodarki Odpadami dla Powiatu Lęborskiego na lata 2008-2011 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2012-2015”.

W „Planie Gospodarki Odpadami dla Powiatu Lęborskiego na lata 2008-2011 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2012-2015” zostały oszacowane ilości wyrobów zawierających azbest występujących na terenie Powiatu Lęborskiego, z uwzględnieniem podziału na gminy, w tym na osoby fizyczne i prawne. W zbiorczym zestawieniu ilości wyrobów zawierających azbest określony został stopień pilności tych wyrobów. Powyższe dane zostały uwzględnione w „Programie usuwania wyrobów zawierających azbest dla terenu województwa pomorskiego”.

6. Zasady postępowania z azbestem i wyrobami zawierającymi azbest

Wymienione w rozdziale 4.1. i 4.2. regulacje ustawowe i akty wykonawcze określają zasady bezpiecznego postępowania z azbestem i wyrobami zawierającymi azbest, jednocześnie narzucają określone obowiązki na właścicieli obiektów i urządzeń oraz na wytwórców odpadów azbestowych, także prowadzących transport i unieszkodliwianie.

Rozporządzenie Ministra Gospodarki Pracy i Polityki Społecznej w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest z dnia 2 kwietnia 2004 r. (Dz.U. Nr 71, poz. 649) określa zasady postępowania przy demontażu wyrobów zawierających azbest, obowiązki wykonawcy prac polegające na bezpiecznym użytkowaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest, sposób prowadzenia prac demontażowych, przygotowanie do transportu wyrobów i odpadów zawierających azbest, oraz spełnienie warunków przewozowych wyrobów i odpadów azbestowych.

6.1. Obowiązki i postępowanie właścicieli, użytkownika wieczystego lub zarządcy nieruchomości przy użytkowaniu i usuwaniu wyrobów azbestowych:

1. Przegląd techniczny – kontrola okresowa stanu wyrobów zawierających azbest,
 - a) z kontroli sporządza się ocenę stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest,
 - wzór oceny – załącznik nr 2,
 - na podstawie oceny może zostać sporządzony zbiorczy wykaz obiektów zawierających azbest, wg trzech grup pilności, zależnie od stopnia zagrożenia,
 - właściciel, zarządca lub użytkownik przechowuje 1 egzemplarz oceny wraz z dokumentacją miejsca zawierającego azbest, obiektu, urządzenia budowlanego lub instalacji przemysłowej do czasu sporządzenia następnej oceny. Drugi egzemplarz przekazuje właściwemu organowi nadzoru budowlanego, w terminie 30 dni od daty sporządzenia oceny,
 - ocenę sporządza się co rok w przypadku, jeśli kolejne kontrole wykazały występowanie uszkodzeń powierzchni wyrobów azbestowych lub po 5 latach, jeśli wyroby azbestowe są w dobrym stanie technicznym i nieuszkodzone,
2. Przeprowadzenie inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest poprzez wykonanie spisu z natury.
 - a) przedłożenie wyników inwentaryzacji wójtowi, burmistrzowi lub prezydentowi miasta w przypadku osób fizycznych lub wojewodzie w przypadku przedsiębiorcy,
 - wzór informacji o wyrobach zawierających azbest i miejscu ich wykorzystania – załącznik nr 3,
 - wzór informacji o wyrobach zawierających azbest, których wykorzystanie zostało zakończone – załącznik nr 4
 - Informację o wynikach inwentaryzacji właściciel, zarządca lub użytkownik sporządza w dwóch egzemplarzach, z czego jeden egzemplarz przechowuje przez okres jednego roku, do czasu sporządzania następnej informacji,
 - Informacje przedkłada się corocznie w terminie do dnia 31 stycznia każdego roku, celem wskazania ewentualnych zmian w ilości posiadanych wyrobów zawierających azbest.
3. Podjęcie decyzji o usuwaniu azbestu.
4. Sporządzenie (corocznie) planu kontroli jakości powietrza (monitoringu) obejmujący pomiary stężenia azbestu - w przypadku pomieszczeń, w których znajdują się instalacje lub urządzenia zawierające azbest,
5. Zgłoszenie właściwemu organowi architektoniczno-budowlanemu prac polegających na zabezpieczeniu wyrobów azbestowych,
6. Dokonanie wyboru wykonawcy prac (wyłącznie spełniającego wymogi w tym zakresie),
7. Opracowanie instrukcji bezpiecznego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest,
8. Oznakowanie miejsc, pomieszczeń, instalacji lub urządzeń, w których występują wyroby zawierające azbest – załącznik nr 5,
9. Poinformowanie mieszkańców, użytkowników obiektu o planowanym usuwaniu wyrobów zawierających azbest i sposobach zabezpieczenia środowiska i zdrowia ludzi,

10. Uzyskanie oświadczenia o prawidłowości wykonania prac oraz o oczyszczeniu terenu z pyłu azbestowego, z zachowaniem właściwych przepisów technicznych i sanitarnych (oświadczenie, zarządca lub właściciel obiektu, przechowuje przez okres 5 lat).

6.2. Obowiązki wykonawcy prac polegających na usuwaniu wyrobów azbestowych wynikające z ustawy o odpadach:

Nowelizacja ustawy o odpadach wprowadziła nowe obowiązki posiadaczy odpadów, zgodnie z którą:

- wytwórca odpadów, który prowadzi działalność polegającą na świadczeniu usług w zakresie budowy, rozbiórki, remontu obiektów, czyszczenia zbiorników lub urządzeń oraz sprzątania, konserwacji i napraw, a także **przetwarzania odpadów zawierających azbest w urządzeniach przewoźnych**, jest obowiązany do uzyskania decyzji zatwierdzającej program gospodarki odpadami,
- wytwórca odpadów, który jednocześnie prowadzi działalność w zakresie rozbiórki i remontów obiektów, w wyniku której powstają odpady zawierające azbest i który przetwarza te odpady w urządzeniach przewoźnych, jest obowiązany do uzyskania jednej decyzji zatwierdzającej program gospodarki odpadami, obejmującej odpady powstające w wyniku rozbiórki i remontów oraz odpady powstałe w wyniku eksploatacji urządzeń przewoźnych do przetwarzania odpadów zawierających azbest.

1. Uzyskanie pozwolenia na usuwanie azbestu przez właściwy organ – marszałka (zgodnie z art. 21a ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 27.04. 2001 roku *o odpadach* (tekst jednolity: Dz. U. z 2007r., Nr 39, poz. 251 z późn. zm.)

a) decyzji zatwierdzającej program gospodarki odpadami, jeśli wytwarza odpady w ilości powyżej 0,1 Mg rocznie,

- wniosek o zatwierdzenie programu gospodarki odpadami wraz z programem należy przedłożyć 30 dni przed dniem rozpoczęcia działalności powodującej powstanie odpadów niebezpiecznych.

2. Złożenie informacji o wytwarzanych odpadach oraz sposobach gospodarowania odpadami niebezpiecznymi, , jeśli wytwarza odpady w ilości poniżej 0,1 Mg rocznie – staroście lub marszałkowi (zgodnie z art. 24 ust. 2 pkt 2 i 3 ustawy z dnia 27.04. 2001 roku *o odpadach* (tekst jednolity: Dz. U. z 2007r., Nr 39, poz. 251 z późn. zm.),

- informację należy przedłożyć w terminie 30 dni przed rozpoczęciem działalności powodującej powstanie odpadów,
- informację przedkłada się w 4 egzemplarzach właściwemu organowi,

3. Przeszkolenie pracowników prac polegających na zabezpieczeniu i usuwaniu wyrobów azbestowych przez uprawnioną instytucję w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy przy zabezpieczeniu i usuwaniu tych wyrobów oraz przestrzegania procedur dotyczących bezpiecznego postępowania.

4. Opracowanie planu pracy usuwania wyrobów zawierających azbest, obejmującego:

a) identyfikacja azbestu w przewidzianych do usunięcia materiałach, na podstawie udokumentowanej informacji od właściciela lub zarządcy na podstawie badań przeprowadzonych przez akredytowane laboratorium,

- b) informacje o metodach wykonywania planowanych prac,
 - c) zabezpieczenie pracowników oraz środowiska przed narażeniem na szkodliwość emisji azbestu, w tym problematykę określoną przepisami dotyczącymi planu bezpieczeństwa i ochrony zdrowia,
 - d) ustalenie niezbędnego dla rodzaju prowadzonych prac monitoringu powietrza,
5. Posiadanie niezbędnego wyposażenia technicznego socjalnego zapewniającego prowadzenie prac określonych w planie oraz zabezpieczeń pracowników i środowiska przed narażeniem na działanie azbestu.
6. Przed przystąpieniem do prac polegających na zabezpieczeniu lub usunięciu wyrobów azbestowych należy zgłosić fakt właściwemu organowi nadzoru budowlanego oraz właściwemu okręgowemu inspektorowi pracy,
- a) zgłoszenie powinno zawierać:
 - rodzaj lub nazwę wyrobów zawierających azbest,
 - termin rozpoczęcia i planowanego zakończenia prac,
 - adres obiektu, urządzenia budowlanego lub instalacji przemysłowej,
 - kopię aktualnej oceny stanu wyrobów azbestowych,
 - określenie liczby pracowników przebywających w kontakcie z azbestem,
 - obowiązanie wykonawcy prac do przedłożenia nowego zgłoszenia, jeżeli nastąpiła zmiana warunków prowadzenia robót.
7. Zabezpieczenie warunków bezpiecznego usuwania wyrobów zawierających azbest z miejsca ich występowania zgodnie z § 8 ust. 1 rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest z dnia 21 kwietnia 2004 roku (Dz. U. Nr 71, poz. 649).
8. Oznakowanie wyrobów i odpadów azbestowych – załącznik nr 5,
9. Prowadzenie prac w sposób uniemożliwiający emisję azbestu do środowiska oraz powodujący zminimalizowanie pylenia zgodnie z § 8 ust. 2 rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest z dnia 21 kwietnia 2004 roku (Dz. U. Nr 71, poz. 649).
10. Po zakończeniu prac związanych z usuwaniem azbestu złożenie właścicielowi, zarządcy lub użytkownikowi pisemnego oświadczenia o prawidłowości wykonania prac oraz o oczyszczeniu terenu z pyłu azbestowego, z zachowaniem właściwych przepisów technicznych i sanitarnych.

6.3. Transport wyrobów i odpadów zawierających azbest

1. Transport należy prowadzić w sposób uniemożliwiający emisję azbestu do środowiska, w szczególności poprzez:
- a) szczelne opakowanie w folię polietylenową o grubości nie mniejszej niż 0,2 mm wyrobów i odpadów o gęstości objętościowej równej lub większej niż 1000 kg/m³,
 - b) zestalenie przy użyciu cementu, a następnie szczelnie zapakowanie w folię polietylenową o grubości nie mniejszej niż 0,2 mm wyrobów i odpadów o gęstości objętościowej mniejszej niż 1000 kg/m³,
 - c) szczelne opakowanie odpadów pozostałych w kontakcie z azbestem i zakwalifikowanych jako odpady o gęstości objętościowej mniejszej niż 1000 kg/m³ w worki z folii polietylenowej o grubości nie mniejszej niż 0,2 mm, a potem umieszczenie w opakowania zbiorcze z folii polietylenowej i szczelne zamknięcie,
 - d) utrzymywanie odpadów zawierających azbest w stanie wilgotnym w trakcie przygotowania ich do transportu,

- e) oznakowanie opakowań – załącznik nr 5,
 - f) magazynowanie opakowań w osobnych miejscach zabezpieczonych przed dostępem osób niepowołanych.
2. Prowadzący usługę transportu odpadów jest obowiązany wskazać prowadzącemu działalność w zakresie transportu miejsce odbioru odpadów oraz posiadacza odpadów, który te odpady przyjmie,
 3. Prowadzący działalność w zakresie transportu odpadów jest obowiązany dostarczyć te odpady posiadaczowi odpadów wskazanemu przez zlecającego usługę,
 4. Odpady należy przekazać wyłącznie podmiotom posiadającym zezwolenie właściwego organu na prowadzenie działalności w zakresie unieszkodliwiania odpadów azbestowych i transportu tych odpadów,
 - a) zezwolenie na prowadzenie działalności w zakresie zbierania i transportu tych odpadów wydaje starosta,
 - w przypadku zbierania – starosta właściwy ze względu na miejsce zbierania odpadów,
 - w przypadku transportu – starosta właściwy ze względu na miejsce siedziby lub zamieszkania posiadacza odpadów,
 - prowadzący działalność w zakresie transportu prowadzi ewidencję z zastosowaniem karty przekazania odpadów, jest też obowiązany do poświadczenia na karcie przekazania tej usługi,
 5. Do transportu odpadów azbestowych stosuje się przepisy o przewozie towarów niebezpiecznych,
 6. Zbieranie i transport odpadów azbestowych powinno odbywać się w sposób eliminujący zanieczyszczenie miejsc załadunku, tras przewozu i wyładunku oraz odbywać się zgodnie z przepisami dotyczącymi transportu towarów niebezpiecznych zgodnie z przepisami ADR,

6.4. Odzysk i unieszkodliwianie odpadów zawierających azbest

Nowelizacja ustawy o odpadach dopuszcza **przetwarzanie odpadów zawierających azbest w urządzeniach przewoźnych** zapewniających takie przekształcenie włókien azbestu, aby nie stwarzały one zagrożenia dla zdrowia lub życia ludzi oraz dla środowiska (art. 38a). Jeżeli odpady powstałe po procesie przetwarzania odpadów zawierających azbest w urządzeniach przewoźnych nadal zawierają włókna azbestu, podlegają unieszkodliwieniu przez składowanie na składowisku odpadów niebezpiecznych.

Minister właściwy do spraw gospodarki ma określić, w drodze rozporządzenia:

- a. szczegółowe warunki przetwarzania odpadów zawierających azbest w urządzeniach przewoźnych, w tym parametry takie jak: temperatura, ciśnienie, czas prowadzenia procesu oraz stopień rozdrobnienia odpadów;
- b. sposób i warunki przygotowania odpadów zawierających azbest do przetwarzania;
- c. sposób i zakres prowadzenia monitoringu procesu, w tym parametrów, o których mowa w ppkt a, oraz metodykę i częstotliwość badań odpadów powstałych w wyniku prowadzenia procesów przetwarzania odpadów zawierających azbest;
- d. warunki prowadzenia procesu odzysku dla odpadów powstających w wyniku przetwarzania odpadów zawierających azbest w urządzeniach przewoźnych.

Zagospodarowanie odpadów w urządzeniach mobilnych wymaga uzyskania decyzji zatwierdzającej program gospodarki odpadami oraz zezwolenia na odzysk lub unieszkodliwianie odpadów.

Unieszkodliwianie odpadów zawierających azbest odbywa się poprzez składowanie na wyznaczonych składowiskach odpadów niebezpiecznych lub na wydzielonej kwaterze składowiska odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne,

7. Plan gospodarki odpadami dla Powiatu Lęborskiego

a/ Do zadań samorządu powiatu lęborskiego należy:

- przygotowanie i aktualizacja programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest.
- koordynacja działań w powiecie i gminie,
- wydawanie pozwoleń firmom transportowym,
- monitorowanie rejonów spodziewanego wzrostu zagrożenia pyłem azbestowym,
- promowanie działań informacyjno - edukacyjnych w zakresie bezpiecznego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest.

b/ Do zadań samorządu gminy należy:

- inwentaryzacja wyrobów zawierających azbest na terenie gminy oraz opracowanie gminnego programu usuwania azbestu,
- opracowanie sprawozdania dotyczącego stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest,
- stworzenie planu gospodarki odpadami, w tym niebezpiecznymi zawierającymi azbest,
- pozyskiwanie środków finansowych na realizację przedsięwzięć związanych z usuwaniem azbestu z terenu gminy.

8. Diagnoza aktualnego stanu użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest.

Diagnoza aktualnego stanu użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest przeprowadzana była w oparciu o następujące:

- określenie ilości wyrobów zawierających azbest oraz stopnia pilności ich usunięcia na podstawie danych inwentaryzacyjnych będących w posiadaniu gmin,
- szczegółowa inwentaryzacja – spis z natury i ocenę stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów azbestowych w obiektach,

Ilość wyrobów azbestowo-cementowych na terenie powiatu lęborskiego w rozbiciu na poszczególne gminy ze wskazaniem rodzaju obiektu przedstawia tabela Nr 2.

Tabela Nr 2. Ilość wyrobów azbestowo-cementowych na terenie Powiatu Lęborskiego z podziałem na gminy oraz z uwzględnieniem rodzaju obiektu.

Rodzaj obiektu	Pokrycie dachowe (m ²)
I- Gmina Cewice¹	
Obiekty stanowiące własność osób fizycznych, w rozbiciu na typy zabudowy:	56 261
Budynek mieszkalny	22 327
Budynek mieszkalno-gospodarczy	1 550
Budynek gospodarczy	32 384
Własność osób prawnych	0

„Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest dla Powiatu Łębskiego”

RAZEM	56 261
II- Gmina Łeba²	
Zabudowa jednorodzinna (osoby fizyczne)	3 660
Zabudowa wielorodzinna (spółdzielcza)	90
Zabudowa użyteczności publicznej	1 820
Obiekty należące do Sektor gospodarczy (przedsiębiorstwa)	3 000
RAZEM	8 570
III- Gmina Łębork³	
Własność osób fizycznych	14 090
Własność osób prawnych	8 396
RAZEM	22 486
IV- Gmina Nowa Wieś Łębska⁴	
Własność osób fizycznych	75 210
Po PGR-owskie	43 362
Własność gminy	1 446
Firmy prywatne	9 802
RAZEM	129 820
V- Gmina Wicko⁵	
Własność osób fizycznych	38 383
Inne	1 038
Po PGR-owskie	13 140
Firmy prywatne	8 051
RAZEM	60 612
RAZEM (I+ II+ III+ IV+ V)	277 749

* opracowanie własne

Dane liczbowe zebrano w oparciu o następujące dokumenty:

¹⁾ „Gminny program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest dla Gminy Cewice”

²⁾ „Program usuwania azbestu oraz wyrobów zawierających azbest dla Miasta Łeba”

³⁾ „Plan Gospodarki Odpadami dla powiatu łębskiego na lata 2008-2011 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2012-2015”

⁴⁾ „Program usuwania azbestu oraz wyrobów zawierających azbest na terenie Gminy Nowa Wieś Łębska na lata 2008-2032”

⁵⁾ „Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest na terenie Gminy Wicko”

W „Gminnym programie usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest dla Gminy Cewice” umieszczone zostały dane na temat przeprowadzonej inwentaryzacji. Na ich podstawie stwierdzono, że większość azbestu jest zamontowana na dachach pomieszczeń gospodarczych (57,6 %). Na budynkach mieszkalnych występuje 39,7 % azbestu, zaś reszta azbestu znajduje się na budynkach mieszkalno-gospodarczych (ok. 2,8%).

Inwentaryzacja wyrobów azbestowo-cementowych przeprowadzona na terenie miasta Łeba wykazała występowanie azbestu w rejonach zabudowań mieszkalnych oraz starego budownictwa. Przeważa tu głównie zabudowa jednorodzinna wraz z zabudowaniami gospodarczymi.

Dane na temat występowania azbestu zostały uzyskane od właścicieli i zarządców obiektów oraz powstały w oparciu o wyniki przeprowadzonej inwentaryzacji. Rozpowszechniona wśród mieszkańców ankieta na temat występowania wyrobów zawierających azbest w Łebie, a także rozesłany po zakładach i organizacjach mieszczących się na terenie miasta formularz pn. Informacja o wyrobach zawierających azbest, pozwolił na ocenę stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest oraz na zebranie informacji o wyrobach zawierających azbest i miejscu ich wykorzystania. Z wyrobów azbestowych przeważającą część stanowią płyty dachowe.

„Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest dla Powiatu Lęborskiego”

Według danych pochodzących od Przedsiębiorstwa Wodociągowo-Kanalizacyjnego na terenie miasta Łeba nie występują rury azbestowo-cementowe.

Inwentaryzacja obiektów zawierających azbest prowadzona była na terenie miasta Lęborka w oparciu o pisemne zgłoszenia, a także w oparciu o przeglądy w terenie przeprowadzone na zasadzie „spisu z natury”. Zinwentaryzowano ponad 90 budynków zawierających wyroby azbestowe, co stanowi ok. 15 000m² powierzchni wyrobów azbestowych do usunięcia. Większość zewidencjonowanych budynków należy do osób fizycznych, spółdzielni mieszkaniowych lub instytucji. Azbest występuje głównie w postaci falistych płyt cementowo- azbestowych, pokrywających dachy i balkony budynków mieszkalnych, gospodarczych, garaży, obiektów przemysłowych oraz budynków wielorodzinnych.

Na terenie miasta Lęborka corocznie przeprowadza się akcje informacyjne na temat usuwania azbestu. Mieszkańcy Lęborka informowani są o obowiązku corocznego zgłaszania występowania wyrobów zawierających azbest poprzez artykuły umieszczane w lokalnej prasie, biuletynie, innych pismach, a także przez Internet. Mieszkańcy informowani są również o akcjach dofinansowania usuwania azbestu organizowanych przez Urząd Miasta.

Na terenie gminy Nowa Wieś Lęborska wykonawcy „Programu usuwania azbestu...” przeprowadzili we wrześniu 2008 roku inwentaryzację wyrobów azbestowych. Zebrane dane są danymi szacunkowymi i mogą być obarczone pewnym błędem. Stwierdzono występowanie wyrobów azbestowych w zabudowie jednorodzinnej i zabudowaniach gospodarczych. Na terenie gminy występuje ok. 129820 m² (1428 Mg) wyrobów azbestowych. Stan techniczny wyrobów azbestowych ocenia się jako dość dobry. Przeprowadzenie inwentaryzacji zostało dofinansowane przez Powiat Lęborski ze środków Powiatowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Inwentaryzacja wyrobów azbestowych została przeprowadzona na terenie gminy Wicko także przez wykonawców „Programu usuwania azbestu...”. Z zebranych danych wynika, że wyroby azbestowe występują głównie w zabudowie jednorodzinnej i zabudowaniach gospodarczych. Stan techniczny wyrobów azbestowych ocenia się na dość dobry. Na terenie gminy występuje ok. 666,7 Mg wyrobów azbestowych.

Inwentaryzacja płyt azbestowo- cementowych określa ich ilość w m². W celu obliczenia wagi wyrobów, wyrażonej w Mg przyjęto średnią masę 1 m² płyt w ilości 11kg*.

*- wg wytycznych w „Programie usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski”

Znając powierzchnię wyrobów azbestowo- cementowych oraz wagę 1m² płyty falistej można obliczyć wagę wszystkich płyt azbestowych.

$$277\,749\text{ m}^2 \times 11\text{ kg} = 3\,055\,239\text{ kg} = 3\,055,239\text{ Mg}$$

Ilość odpadów azbestowych w gminach powiatu w jednostkach typu m² i Mg przedstawia tabela Nr 3.

Tabela nr 3. Zinwentaryzowany azbest w gminach Powiatu Lęborskiego (ilość odpadów azbestowych w m² i Mg).

Lp.	Gmina	m ²	Mg
1.	Gmina Cewice	56 261	618,87
2.	Gmina Łeba	8 570	94,27
3.	Gmina Lębork	22 486	247,4
4.	Gmina Nowa Wieś Lęborska	129 820	1 428
5.	Gmina Wicko	60 612	666,7
Razem		277 749	3 055,24

* opracowanie własne

9. Ocena stopnia pilności wyrobów azbestowych na terenie Powiatu Lęborskiego.

W wyniku inwentaryzacji pokryć dachowych został oceniony stopień pilności płyt dachowych na terenie trzech gmin Powiatu Lęborskiego – gminy Cewice, Łeba i Nowa Wieś Lęborska (tabela nr 4.1, 4.2. i 4.3.). Pozostałe gminy w opracowanych „Programach usuwania azbestu...” nie podają danych na temat oceny stopnia pilności wyrobów azbestowych.

Zgodnie z załącznikiem nr 2. *Ocena stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest* rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004r. (Dz. U. nr 71 poz. 649) przyjęto 3 klasy stopnia pilności wyrobów azbestowych, każdej klasie przyporządkowano odpowiednią sumę punktów oceny. Na podstawie oceny stopnia pilności można stwierdzić czy dany wyrób azbestowy podlegać będzie wymianie albo przeprowadzeniu ponownej oceny.

Wyróżniamy następujące klasy stopnia pilności wyrobów azbestowych:

- **Stopień pilności I** (wymiana lub naprawa wymagana bezzwłocznie) - 65 i więcej punktów
- **Stopień pilności II** (ponowna ocena wymagana w czasie do 1 roku) – powyżej 35 do 60 punktów
- **Stopień pilności III** (ponowna ocena w terminie do 5 lat) - do 35 punktów

Tabela nr 4.1. Ocena pokryć dachowych na terenie gminy Nowa Wieś Lęborska

Ocena pilności usunięcia pokryć dachowych zawierających azbest	%
Stopień pilności I	6,3%
Stopień pilności II	14,4%
Stopień pilności III	79,2%

**dane z Programu usuwania azbestu oraz wyrobów zawierających azbest na terenie Gminy Nowa Wieś Lęborska na lata 2008-2032”*

Na podstawie przeprowadzonej inwentaryzacji na terenie gminy Nowa Wieś Lęborska stwierdzono, że większość dachów jest w stanie surowym. Odpowiednie zabezpieczenie wyrobów zawierających azbest np. poprzez pomalowanie, może przedłużyć ich żywotność, ale nie uchroni przed ich całkowitym usunięciem.

Pokrycia azbestowe znajdują się przeważnie na terenie prywatnych posesji, wybudowanych jeszcze przed II wojną światową lub zaraz po niej. W większości

„Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest dla Powiatu Łębskiego”

pokrycia znajdują się na budynkach mieszkalnych, oraz budynkach gospodarczych (stodoły, gołębniki, obórki, składziki, garaże), ale także pozostawione są luzem na podwórzach, w ogrodach i na polach (składowane).

Tabela nr 4.2. Stopień pilności usuwania płyt dachowych na terenie gminy Łeba w poszczególnych typach zabudowań.

Stopień pilności	w zabudowie jednorodzinnej	w zabudowie wielorodzinnej	w zabudowaniach użyteczności publicznej	w zabudowaniach przedsiębiorstw
Stopień pilności I (wymiana lub naprawa wymagana bezzwłocznie)	0	0	0	0
Stopień pilności II (ponowna ocena wymagana w czasie do 1 roku)	60,3	100	50,4	83,3
Stopień pilności III (ponowna ocena w terminie do 5 lat)	39,7	0	49,6	16,7

Źródło: Dane z „Programu usuwania azbestu oraz wyrobów zawierających azbest dla Miasta Łeba”

Inwentaryzacja przeprowadzona na terenie miasta Łeba wykazała, że w większości pokrycia dachowe kwalifikują się do II stopnia pilności, tzn. do ponownej oceny w czasie do 1 roku. Zabezpieczenie wyrobów azbestowych, np. poprzez pomalowanie może zakwalifikować je do III stopnia pilności.

Tabela nr 4.3. Zestawienie stopnia pilności usuwania wyrobów azbestowych (płyt azbestowo- cementowych) z powierzchni dachów na terenie gminy Cewice – stan na dzień 31.12.2007r.

Stopień pilności	Własność osób fizycznych	Własność osób prawnych
Stopień pilności I (wymiana lub naprawa wymagana bezzwłocznie)	50 000	0,0
Stopień pilności II (ponowna ocena wymagana w czasie do 1 roku)	6 000	0,0
Stopień pilności III (ponowna ocena w terminie do 5 lat)	0,0	0,0

Źródło: Dane z „Gminnego programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest dla Gminy Cewice”

10. Wykaz składowisk przyjmujących azbest na terenie województwa pomorskiego

- 1) Zakład Utylizacji Odpadów Sp. z o.o. w Gilwie Małej - powiat kwidzyński:
- projektowana pojemność całkowita dwóch kwater wynosi 59 tys. m³ (około 118 tys. Mg) z czego w I etapie zrealizowano kwaterę o pojemności 26,4 tys. m³ (52,8 tys. Mg);
- 2) Zakład Unieszkodliwiania Odpadów w Bierkowie - powiat słupski:
- projektowana pojemność całkowita kwater wynosi 14,7 tys. m³ (ok. 30 tys. Mg), zrealizowano I etap.

11. Proponowana lokalizacja składowisk w Powiecie Lęborskim

Zgodnie z Planem Gospodarki Odpadami dla Województwa Pomorskiego 2010 funkcje rejonowego zakładu zagospodarowania odpadów pełni zakład w Czarnówku, natomiast proponuje się utworzyć składowisko odpadów azbestowych na terenie gminy Cewice, w Oskowie - w okolicy byłego składowiska odpadów komunalnych, które zostało zamknięte w roku 2006. W sąsiedztwie byłego składowiska na terenie o powierzchni 25, 0 ha projektowano w ubiegłych latach utworzyć nowe składowisko odpadów.

Na planowanym składowisku, obok kwater do składowania odpadów należy też wybudować zaplecze techniczno-socjalne z drogami dojazdowymi, ogrodzeniem, oświetleniem oraz strefą zieleni.

12. Koszty usuwania wyrobów azbestowych

W celu ustalenia kosztów usunięcia wyrobów zawierających azbest uzyskano informacje od firm posiadających zezwolenie na wytwarzanie azbestu.

W koszt usunięcia azbestu wliczono cenę demontażu azbestu, pakowanie, transport i utylizację na składowisku.

Średni koszt usunięcia 1m² płyty cementowo-azbestowej wynosi **25 zł**. Przy utylizacji dużych ilości azbestu cena podlega negocjacji. Cena demontażu uzależniona jest też od wysokości budynku, gdyż przy zabudowie wysokiej konieczne jest rozstawienie rusztowań, stąd dodatkowe koszty.

Szacunkowy koszt związany z usunięciem wszystkich wyrobów azbestowych z terenu Powiatu Lęborskiego wynosi:

$$277\,749\text{m}^2 \times 25\text{zł/m}^2 = 6\,943\,725\text{ zł}$$

Tabela Nr 5. Szacunkowy koszty utylizacji wyrobów azbestowych na składowiskach

Składowisko*	Cena utylizacji zł/t netto
Składowisko 1	200-250
Składowisko 2	400
Składowisko 3	450
Składowisko 4	650

* cena ustalana jest indywidualnie w zależności od ilości składowanego azbestu

13. Pozyskiwanie środków finansowych

Zgodnie z założeniami „Krajowego Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski” koszty usunięcia wyrobów zawierających azbest są obowiązani pokryć właściciele obiektów, w których powstają te odpady. Właściciele mogą ubiegać się o różne formy wsparcia finansowego. Otrzymane środki pozwolą im na obniżenie kosztów demontażu odpadów azbestowych, ich transportu bądź unieszkodliwiania.

Aktualizacja „Programu..” przedstawia nowy instrument, który pozwoli zwiększyć tempo usuwania wyrobów zawierających azbest poprzez umożliwienie osobom fizycznym usunięcia azbestu z terenu własnej nieruchomości bez konieczności korzystania z usług wyspecjalizowanej firmy. W tym celu zaplanowano, aby osoby takie zostały odpowiednio przeszkolone i dysponowały środkami technicznymi eliminującymi narażenie na kontakt z włóknami azbestowymi, a prowadzone prace były wykonywane incydentalnie (na podstawie wyników i opinii z przeprowadzonych badań stwierdzono, że jednorazowe usunięcie wyrobów zawierających azbest z terenu własnej nieruchomości nie stanowi zagrożenia dla zdrowia, przy czym dodatkowym zabezpieczeniem jest zwilżenie wyrobów zawierających azbest wodą). Przeprowadzenie szkoleń lokalnych zaplanowane jest na lata 2010-2032, podmiotem odpowiedzialnym za jego realizację są gminy. Przewidywane wsparcie finansowe pochodzi ze środków Ministra Gospodarki i wynosi 16,3 mln zł. Po stronie gminy leży również wywóz odpadów zawierających azbest na składowisko bądź zapewnienie ich dostarczenia do przewoźnych urządzeń do przetwarzania tego typu odpadu. Koszt transportu i unieszkodliwiania azbestu pozyskiwany będzie ze środków NFOŚiGW (Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej) i WFOŚiGW (Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej).

Źródło finansowania usuwania azbestu:

- środki z budżetu państwa pozostające w dyspozycji Ministra Gospodarki,
- środki własne właścicieli obiektów budowlanych,
- środki własne inwestorów prywatnych,
- środki funduszy ochrony środowiska,
- środki pomocowe Unii Europejskiej,
- środki własne jednostek samorządowych,
- środki z budżetu jednostek samorządowych przeznaczone na ochronę środowiska i gospodarkę wodną,
- kredyty.

- **środków budżetu państwa pozostających w dyspozycji Ministra Gospodarki przeznaczone są na realizację Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032., m in. na wspieranie następujących działań:**
 - finansowanie szkoleń lokalnych w latach 2009-2032 (przewidziane wydatki w wysokości: 16,3 mln zł),
 - wsparcie finansowe prac przygotowawczych do oczyszczania z azbestu obiektów użyteczności publicznej, terenów publicznych, terenów byłych zakładów produkujących wyroby zawierające azbest – opracowanie niezbędnej dokumentacji technicznej i projektowej,
 - monitoring realizacji Programu (przewidziane wydatki w wysokości: 7,2 mln zł),

▪ **środki funduszy ochrony środowiska,**

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Gdańsku ogłasza konkurs pod nazwą „Usuwanie wyrobów zawierających azbest z terenu województwa pomorskiego”.

Celem konkursu jest wyłonienie spośród zgłoszonych zadań tych, których realizacja przyniesie najlepsze efekty ekologiczne wyrażone ilością odpadów azbestowo-cementowych skierowanych do unieszkodliwienia, a następnie dofinansowanie ich realizacji w formie dotacji.

Środki finansowe na realizację zadań konkursowych pochodzą z dotacji WFOŚ z udziałem środków udostępnionych przez NFOŚ w ramach Programu priorytetowego pod nazwą „Gospodarowanie odpadami innymi niż komunalne - część III: Usuwanie wyrobów zawierających azbest”

Konkurs adresowany jest do: jednostek samorządu terytorialnego województwa pomorskiego.

Zadania konkursu:

Do konkursu mogą zostać zgłoszone zadania z zakresu demontażu, zbierania, transportu oraz unieszkodliwienia lub zabezpieczania odpadów zawierających azbest, zgodne z gminnym programem usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest.

Wniosek może obejmować dowolną ilość zadań realizowanych na terenie jednostki samorządu terytorialnego.

Informacji dotyczących udziału w konkursie udziela:

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Gdańsku

ul. Straganiarska 24-27

Gdańsk, 80-837

tel./fax (58) 301-91-92

tel. (58) 305-56-31

e-mail: fundusz@wfosigw-gda.pl

<http://www.wfosigw-gda.pl>

▪ **środki pomocowe Unii Europejskiej,**

Pomoc finansowa z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej w okresie programowania 2007-2013 będzie przyznawana w ramach programów pomocowych (tzw. programów operacyjnych), stanowiących narzędzia realizacji Narodowej Strategii Spójności.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Pomorskiego (RPO WP)

w latach 2007-2013 nie przewiduje udzielania dofinansowania projektów, którym przedmiotem jest wyłącznie usuwanie wyrobów zawierających azbest. Program wspierać będzie przedsięwzięcia w zakresie instalacji i urządzeń do unieszkodliwiania odpadów zawierających azbest (oś Priorytetowa V –Środowisko i energetyka przyjazna środowisku).

Oś Priorytetowa będzie ukierunkowana na realizację przedsięwzięć w zakresie:

- gospodarki odpadami;
- gospodarki wodnej;
- zarządzania informacją o środowisku;

„Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest dla Powiatu Lęborskiego”

- rozwoju energetyki opartej na źródłach odnawialnych;
- infrastruktury energetycznej i poszanowania energii.

Kategorie beneficjentów:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia;
- administracja rządowa;
- organizacje pozarządowe;
- PGL Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne;
- szkoły wyższe;
- jednostki naukowe;
- spółki wodne;
- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych;
- jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną (nie wymienione wyżej);
- przedsiębiorcy (dotyczy wyłącznie podmiotów wykonujących zadania jst/związku komunalnego lub podmiotów działających w oparciu o umowę o partnerstwie publiczno-prywatnym).

**Instytucja Zarządzająca RPO dla Województwa Pomorskiego na lata 2007-2013
Zarząd Województwa Pomorskiego poprzez Departament Programów Regionalnych**

Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego

ul. Augustyńskiego 2

80 - 819 Gdańsk

e-mail: dpr@woj-pomorskie.pl

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013

Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w Warszawie

Al. Jana Pawła II 70, 00-175 Warszawa

tel. 0 800 38 00 84, faks 022 318-53-30

www.arimr.gov.pl

e-mail: info@arimr.gov.pl

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (PROW) wspierać będzie sfinansowanie kosztów związanych z bezpiecznym usuwaniem azbestu jako część realizowanej operacji, w ramach niżej wymienionych działań:

1. działanie 121 **Modernizacja gospodarstw rolnych**,
2. działanie 311 **Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej**,
3. Działanie 312 **Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw**

1. Działanie 121 Modernizacja gospodarstw rolnych

Beneficjenci:

1. osoby fizyczne, które nie osiągnęły wieku emerytalnego,
2. osoby prawne,
3. spółki osobowe, prowadzące działalność rolniczą w zakresie produkcji roślinnej lub zwierzęcej.

Typy projektów

W ramach działania *Modernizacja gospodarstw rolnych* wspierane są inwestycje materialne i niematerialne służące modernizacji produkcji rolnej, w szczególności:

1. inwestycje materialne:

- a) budowa lub remont połączony z modernizacją budynków lub budowli,
- b) zakup lub instalacja maszyn, urządzeń, w tym sprzętu komputerowego,
- c) zakładanie, modernizacja sadów lub plantacji wieloletnich,
- d) zakup, instalacja lub budowa elementów infrastruktury technicznej wpływających bezpośrednio na warunki prowadzenia działalności rolniczej, przygotowania do sprzedaży lub sprzedaży bezpośredniej.

2. inwestycje niematerialne:

- a) zakup patentów, licencji, w tym licencji na oprogramowanie,
- b) usługi związane z przygotowaniem dokumentacji technicznej lub ekonomicznej dotyczącej projektu oraz nadzorem technicznym, związane bezpośrednio z realizacją projektu.

W ramach działania *Modernizacja gospodarstw rolnych* finansowane są inwestycje, związane z bezpiecznym usunięciem azbestu tj. budowa, przebudowa, remont połączony z modernizacją budynków lub budowli wykorzystywanych do produkcji rolnej oraz do przechowywania, magazynowania, przygotowywania do sprzedaży lub sprzedaży bezpośredniej produktów rolnych wraz z zakupem, montażem instalacji technicznej, wyposażenia. Do kosztów kwalifikowanych należą koszty rozbiórki i unieszkodliwienia materiałów szkodliwych pochodzących z rozbiórki pod warunkiem, że rozbiórka jest niezbędna w celu realizacji operacji, a także koszty materiałów zastępujących materiały szkodliwe (w tym azbest).

Forma wsparcia

pomoc bezzwrotna (dotacja), przekazywana będzie beneficjentowi w formie refundacji części wydatków kwalifikowanych operacji (części poniesionych kosztów realizacji inwestycji).

Warunki dofinansowania

Maksymalna wysokość pomocy udzielonej jednemu beneficjentowi i na jedno gospodarstwo rolne nie może przekroczyć 300 tys. zł.

Do realizacji mogą być przyjęte operacje, których wysokość kosztów kwalifikowanych będzie wynosiła powyżej 20 tys. zł. Ograniczenie nie dotyczy operacji obejmujących wyłącznie wyposażenie gospodarstwa rolnego w urządzenia do składowania nawozów naturalnych lub projektów związanych z dostosowaniem do norm wspólnotowych.

Maksymalny poziom pomocy wynosi:

- 40% kosztów inwestycji kwalifikującej się do objęcia pomocą,
- 50% kosztów inwestycji kwalifikującej się do objęcia pomocą, realizowanej przez osobę fizyczną, która w dniu złożenia wniosku o pomoc nie ukończyła 40 roku życia,
- 50% kosztów inwestycji kwalifikującej się do objęcia pomocą, realizowanej na obszarach górskich, innych obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania, obszarach rolnych objętych siecią NATURA 2000 lub obszarach, na których obowiązują ograniczenia w związku z wdrażaniem Ramowej Dyrektywy Wodnej,
- 60% kosztów inwestycji kwalifikującej się do objęcia pomocą, realizowanej przez osobę fizyczną, która w dniu złożenia wniosku o pomoc nie ukończyła 40 roku życia, na obszarach górskich, innych obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania, obszarach rolnych objętych siecią NATURA 2000 lub obszarach,

na których obowiązują ograniczenia w związku z wdrażaniem Ramowej Dyrektywy Wodnej,

- 75% kosztów inwestycji kwalifikującej się do objęcia pomocą, realizowanej w związku z wprowadzeniem w życie Dyrektywy Azotanowej – dotyczy umów zawartych do dnia 30 kwietnia 2008 r.

Warunki dofinansowania określone są w *Rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 17 października 2008 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania „Modernizacja gospodarstw rolnych” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013.*

Termin i miejsce złożenia wniosku

Prezes Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa podaje do publicznej wiadomości, na stronie internetowej Agencji oraz w co najmniej jednym dzienniku o zasięgu ogólnokrajowym, informacje o możliwości składania w danym roku wniosków o przyznanie pomocy. Wniosek można składać po upływie 14 dni od tego dnia. Prezes ARiMR podaje do publicznej wiadomości (nie rzadziej niż co 14 dni) informacje o liczbie wniosków o przyznanie pomocy złożonych w danym roku realizacji PROW i zapotrzebowaniu na środki wynikające z tych wniosków, w podziale na województwa. Termin składania wniosków w danym roku upływa z końcem dnia roboczego następującego po dniu podania do publicznej wiadomości informacji określającej, że zapotrzebowanie na środki osiągnęło co najmniej 120% dostępnych w danym roku w danym województwie (lecz nie później niż 31 grudnia danego roku).

2. Działanie 311 Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej

Beneficjenci

Możliwość ubiegania się o pomoc uzależniona jest od spełnienia przez wymienione podmioty szeregu warunków formalnych, zróżnicowanych w zależności od formy prawnej potencjalnego beneficjenta, przy czym spełnienie tych warunków jest konieczne już w momencie składania wniosku o przyznanie dofinansowania.

Beneficjentami może być rolnik, który nie osiągnął wieku emerytalnego lub jego domownik w rozumieniu przepisów o ubezpieczeniu społecznym rolników albo małżonek tego rolnika.

Typy projektów

W ramach działania wspierane będą inwestycje w zakresie usług dla gospodarstw rolnych lub leśnictwa, usług dla ludności, sprzedaży hurtowej i detalicznej, rzemiosła lub rękodzielnictwa, robót i usług budowlanych oraz instalacyjnych, usług turystycznych oraz związanych ze sportem, rekreacją i wypoczynkiem, usług transportowych, usług komunalnych, przetwórstwa produktów rolnych lub jadalnych produktów leśnych, magazynowania lub przechowywania towarów, wytwarzania produktów energetycznych z biomasy, rachunkowości, doradztwa lub usług informatycznych. Do kosztów kwalifikowanych projektu zalicza się m.in. koszty budowy, przebudowy lub remontu połączonego z modernizacją niemieszkalnych obiektów budowlanych wraz z zakupem instalacji technicznej, a także koszty rozbiórki i utylizacji materiałów szkodliwych pochodzących z rozbiórki. W przypadku projektów związanych z turystyką wiejską (w tym agroturystyką) koszty rozbiórki

i utylizacji materiałów szkodliwych pochodzących z rozbiórki będą także kosztem kwalifikowanym.

Szczegółowe warunki dofinansowania określone są w *Rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 17 października 2007 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013.*

Forma wsparcia

pomoc bezzwrotna (dotacja), która beneficjentowi przekazywana będzie w formie refundacji części wydatków kwalifikowanych operacji (części poniesionych kosztów realizacji inwestycji).

Warunki dofinansowania

Maksymalna wysokość pomocy udzielonej jednemu beneficjentowi i na jedno gospodarstwo rolne nie może przekroczyć 100.000 zł.

Maksymalny poziom pomocy finansowej: 50% kosztów kwalifikowanych projektu.

pomoc może być przyznana beneficjentowi, którego inwestycja będzie realizowana w nie więcej niż dwóch etapach, a zakończenie realizacji operacji i złożenie wniosku o płatność końcową nastąpi w terminie 36 miesięcy od daty zawarcia umowy (jeśli inwestycja jest realizowana w 2 etapach) lub w ciągu 24 miesięcy (jeśli inwestycja jest jednoetapowa). Rozliczenie inwestycji nie może nastąpić później niż 30 czerwca 2015 r.

Termin i miejsce złożenia wniosku

Prezes Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa podaje do publicznej wiadomości na stronie internetowej Agencji oraz w co najmniej jednym dzienniku o zasięgu ogólnokrajowym, informacje o możliwości składania w danym roku wniosków o przyznanie pomocy. Wniosek można składać po upływie 14 dni od tego dnia. Prezes Agencji podaje do publicznej wiadomości (nie rzadziej niż co 14 dni) informacje o liczbie wniosków o przyznanie pomocy złożonych w danym roku realizacji Programu i zapotrzebowaniu na środki wynikające z tych wniosków, z podziałem na województwa.

Termin składania wniosków w danym roku upływa z końcem dnia roboczego następującego po dniu podania do publicznej wiadomości informacji określającej, że zapotrzebowanie na środki osiągnęło co najmniej 120% dostępnych w danym roku w danym województwie (lecz nie później niż 31 grudnia danego roku).

3. Działanie 312 Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw

Beneficjenci

Możliwość ubiegania się o pomoc zależy od spełnienia przez wymienione podmioty szeregu warunków formalnych, zróżnicowanych w zależności od formy prawnej potencjalnego beneficjenta, przy czym spełnienie tych warunków jest konieczne już w momencie składania wniosku o przyznanie dofinansowania.

Beneficjentami mogą być:

1. osoby fizyczne, która spełniają m.in. następujące warunki: podejmują lub wykonują we własnym imieniu działalność gospodarczą jako mikroprzedsiębiorcy, nie osiągnęły wieku emerytalnego, są obywatelami kraju Unii Europejskiej, nie podlegają wykluczeniu z ubiegania się o przyznanie pomocy i posiadają

odpowiednie kwalifikacje zawodowe oraz mają nadany numer identyfikacyjny w trybie przepisów o krajowym systemie ewidencji producentów, ewidencji gospodarstw rolnych i ewidencji wniosków o przyznanie płatności,

2. osoby prawne, podejmujące lub prowadzące działalność gospodarczą, spółki prawa handlowego nieposiadające osobowości prawnej oraz wspólnicy spółek cywilnych prowadzący działalność gospodarczą jako mikroprzedsiębiorstwa, którzy spełniają m.in. następujące warunki: podejmują lub wykonują we własnym imieniu działalność gospodarczą jako mikroprzedsiębiorcy, są wpisane do KRS, nie podlegają wykluczeniu z ubiegania się o przyznanie pomocy, mają nadany numer identyfikacyjny w trybie przepisów o krajowym systemie ewidencji producentów, ewidencji gospodarstw rolnych i ewidencji wniosków o przyznanie płatności.

Typy projektów

W ramach działania wspierane będą inwestycje w zakresie usług dla gospodarstw rolnych lub leśnictwa, usług dla ludności, sprzedaży hurtowej i detalicznej, rzemiosła lub rękodzielnictwa, robót i usług budowlanych oraz instalacyjnych, usług turystycznych oraz związanych ze sportem, rekreacją i wypoczynkiem, usług transportowych, usług komunalnych, przetwórstwa produktów rolnych lub jadalnych produktów leśnych, magazynowania lub przechowywania towarów, wytwarzania produktów energetycznych z biomasy, rachunkowości, doradztwa lub usług informatycznych. Do kosztów kwalifikowanych zalicza się koszty budowy, przebudowy lub remontu połączonego z modernizacją niemieszkalnych obiektów budowlanych wraz z zakupem instalacji technicznej, a także koszty nadbudowy, przebudowy lub remontu połączonego z modernizacją istniejących budynków mieszkalnych wraz z zakupem instalacji technicznej. Koszty kwalifikowane to również koszty rozbiórki i utylizacji materiałów szkodliwych pochodzących z rozbiórki pod warunkiem, że rozbiórka jest niezbędna w celu realizacji operacji, a także koszty materiałów zastępujących materiały szkodliwe (w tym wyrobów azbestowych).

Szczegółowe warunki dofinansowania określone są w *rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 17 lipca 2008 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013.*

Forma wsparcia

pomoc bezzwrotna (dotacja), która beneficjentowi przekazywana będzie w formie refundacji części wydatków kwalifikowanych operacji (części poniesionych kosztów realizacji inwestycji).

Warunki dofinansowania

Maksymalny poziom pomocy finansowej może wynosić 50% kosztów kwalifikowanych przedsięwzięcia.

Maksymalna wysokość pomocy udzielonej jednemu beneficjentowi i na jedno gospodarstwo rolne w ramach działania nie może przekroczyć 300.000 zł, z tym, że beneficjent może otrzymać dotacje w wysokości odpowiednio:

- do 100.000 zł, jeśli biznesplan przewiduje utworzenie 1 lub 2 miejsc pracy,
- do 200.000 zł, jeśli biznesplan przewiduje utworzenie 3 lub 4 miejsc pracy,
- do 300.000 zł, jeśli biznesplan przewiduje co najmniej 5 nowych miejsc pracy.

W przypadku, gdy inwestycja będzie dotyczyć wyłącznie działalności związanej z przetwórstwem lub wprowadzeniem do obrotu produktów rolnych, w tym jadalnych

produktów leśnych, pomoc przyznawana będzie w wysokości 100.000 zł, przy czym biznesplan musi przewidywać stworzenie co najmniej 1 miejsca pracy.

Liczbę przewidzianych do utworzenia miejsc pracy podaje się w przeliczeniu na pełne etaty średniorocznie (utworzenie ich musi być uzasadnione zakresem rzeczowym realizacji).

Udzielana pomoc przyznawana może być beneficjentowi, którego inwestycja będzie realizowana w nie więcej niż dwóch etapach, a zakończenie realizacji operacji i złożenie wniosku o płatność końcową nastąpi w terminie 36 miesięcy od daty zawarcia umowy (jeśli inwestycja jest realizowana w 2 etapach) lub w ciągu 24 miesięcy (jeśli inwestycja jest jednoetapowa).

Rozliczenie inwestycji nie może nastąpić później niż 30 czerwca 2015 r.

Termin i miejsce złożenia wniosku

Prezes Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa podaje do publicznej wiadomości na stronie internetowej Agencji oraz w co najmniej jednym dzienniku zasięgu ogólnokrajowym, informacje o możliwości składania w danym roku wniosków przyznanie pomocy. Wniosek można składać po upływie 14 dni od tego dnia. Prezes Agencji podaje do publicznej wiadomości (nie rzadziej niż co 14 dni) informacje o liczbie wniosków o przyznanie pomocy złożonych w danym roku realizacji Programu zapotrzebowaniu na środki wynikające z tych wniosków, z podziałem na województwa.

Termin składania wniosków w danym roku upływa z końcem dnia roboczego następującego po dniu podania do publicznej wiadomości informacji określającej, że zapotrzebowanie na środki osiągnęło co najmniej 120% dostępnych w danym roku danym województwie (lecz nie później niż 31 grudnia danego roku).

▪ środki własne jednostek samorządowych

Dofinansowanie działań związanych z usuwaniem i unieszkodliwianiem azbestu przez gminy i powiaty.

▪ środki z budżetu jednostek samorządowych przeznaczone na ochronę środowiska i gospodarkę wodną

Gminy i powiaty mogą udzielać dofinansowania ze środków budżetu przeznaczonych na ochronę środowiska i gospodarkę wodną. Wsparcie udzielane jest w zakresie finansowania ochrony środowiska określonym w art. 400a ust.1 pkt 2 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (tekst jednolity: Dz. U. z 2008 r. Nr 25 poz. 150 ze zm.),

▪ kredyty

- I. Bank Ochrony Środowiska S.A.** - uniwersalny bank komercyjny specjalizujący się w finansowaniu przedsięwzięć proekologicznych. Współpracuje z polskimi i zagranicznymi instytucjami finansowymi, w tym funduszami i fundacjami działającymi na rzecz ochrony środowiska, w związku z tym oferuje szeroką gamę kredytów.

BOŚ udziela następujące kredyty na zadania z zakresu usuwania wyrobów zawierających azbest:

1) kredyty preferencyjne z dopłatami do oprocentowania wnoszonymi przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,

Przedmiot kredytowania:

- wymiana elementów budowlanych zawierających azbest,
- usuwanie materiałów azbestowych z budynków np. płyty elewacyjne, materiały izolacyjne,
- demontaż, transport i unieszkodliwianie,
- zakup i montaż nowego pokrycia dachu lub elewacji.

Kredyt skierowany jest do:

- spółek prawa handlowego,
- osób fizycznych, w tym prowadzących działalność gospodarczą
- spółdzielni i wspólnot mieszkaniowych;

Kredyt przeznaczony jest wyłącznie na pokrycie bieżących wydatków na zadania realizowane na obszarze woj. pomorskiego;

Warunki kredytowania

- kwota kredytu: do 60% nakładów inwestycyjnych lecz nie więcej niż 100.000 zł
- okres spłaty kredytu: do 5 lat od daty zakończenia zadania
- okres karencji: pierwsza spłata raty kapitałowej w następnym miesiącu po zakończeniu zadania
- okres realizacji inwestycji: do 12 miesięcy od daty postawienia kredytu do dyspozycji Kredytobiorcy
- oprocentowanie: stałe, 4,0% w stosunku rocznym
- prowizja: 1,0% kwoty przyznanego kredytu

Termin i miejsce złożenia wniosku kredytowego

Obowiązujący wzór wniosku kredytowego wraz z wykazem niezbędnych załączników należy odebrać w Oddziale Banku.

Wnioski można składać do poniższego Oddziału w dowolnym terminie, najlepiej w okresie planowania inwestycji.

Oddział BOŚ w Gdańsku

80-824 Gdańsk

ul. Podwałe Przedmiejskie 30

tel. (0-58) 301-12-75

fax. (0-58) 301-68-88

e-mail: gdansk@bosbank.pl

2) kredyty komercyjne ze środków banków zagranicznych - linia KfW5 (*Kreditanstalt für Wiederaufbau*) oraz ze środków banku, w tym w ramach porozumień BOŚ ze sprzedawcami i dystrybutorami wyrobów służących ochronie środowiska.

Kredyty z linii KfW5 to tzw. Kredyt EKOodnowa dla Firm to długoterminowe finansowanie przeznaczone na realizowanie przez Klienta przedsięwzięć mających na celu zwiększenie wartości jego majątku trwałego poprzez realizację inwestycji przyjaznych środowisku, w tym m.in. unieszkodliwianie wyrobów zawierających azbest.

Kredyt skierowany jest do:

- Przedsiębiorców z sektora MŚP, w tym mikroprzedsiębiorców
- Klientów posiadających rachunek w BOŚ S.A. (w przypadku nie posiadania zalecane jest założenie rachunku)
- Klientów, którzy złożą wniosek wraz z niezbędną dokumentacją
- Klientów posiadających zdolność kredytową tj. zdolność do spłaty kredytów i innych rodzajów finansowania wraz z odsetkami w terminach i na warunkach określonych w umowie
- Klientów posiadających prawne zabezpieczenia zwrotu kredytu

Warunki kredytu:

- **Przeznaczenie:** finansowanie przedsięwzięć z zakresu ochrony środowiska mających na celu zwiększenie wartości majątku trwałego
- **Okres finansowania: do 10 lat**, ustalany w zależności od planowanego okresu realizacji inwestycji oraz oceny zdolności kredytowej Klienta
- **Waluta:**
 - PLN
 - EUR
 - kredyty denominowane do EUR
- **Kwota kredytu:** 85 % wartości kredytowanego przedsięwzięcia, jednak nie więcej niż 250.000 EUR lub równowartość w PLN
- **Karencja w spłacie kapitału:** do 2 lat
- **Spłata kredytu:** w miesięcznych lub kwartalnych ratach
- Wymagany tylko 15% wkład środków własnych
- kredyty z linii KfW5 mogą współfinansować projekty wsparte środkami z Unii Europejskiej

Termin i miejsce złożenia wniosku kredytowego

Obowiązujący wzór wniosku kredytowego wraz z wykazem niezbędnych załączników należy odebrać w Oddziale Banku.

Wnioski można składać w Oddziale w dowolnym terminie.

Oddział BOŚ w Gdańsku

80-824 Gdańsk

ul. Podwale Przedmiejskie 30

tel. (0-58) 301-12-75

fax. (0-58) 301-68-88

e-mail: gdansk@bosbank.pl

II. Kredyt na zakup i montaż urządzeń i wyrobów służących ochronie środowiska w BOŚ

BOŚ oferuje kredyt na zakup i montaż urządzeń służących ochronie środowiska w ramach porozumienia ze sprzedawcami i dystrybutorami wyrobów służących ochronie środowiska. Klient, ubiegający się o kredyt w ramach porozumienia z dystrybutorem, do usuwania azbestu i montażu nowego pokrycia dachowego powinien wybrać firmę, z którą Bank ma podpisane porozumienie o współpracy.

Podmioty uprawnione

- osoby fizyczne,

- przedsiębiorcy,
- jednostki samorządu terytorialnego.

Przedmiot kredytowania

koszty: demontaż, transport, unieszkodliwienie azbestu oraz zakup i położenie nowego pokrycia dachowego.

Warunki kredytowania

1. oprocentowanie: zmienne (ustalone na podstawie uchwały Zarządu BOŚ), oprocentowane od 1% w skali roku (szczegółowe informacje w Oddziałach Banku), w przypadku zawarcia umowy pomiędzy Bankiem, a sprzedawcą bądź producentem urządzeń, kredyty udzielone mogą być na zakupy tych urządzeń.
2. kwota kredytu: do 100% kosztów zakupu i kosztów montażu, przy czym koszty montażu mogą być kredytowane w jednym z poniższych przypadków:
 - a) gdy Sprzedawca, z którym Bank podpisał porozumienie jest jednocześnie Wykonawcą,
 - b) gdy Wykonawca jest jednostka autoryzowana przez Sprzedawcę, z którym Bank podpisał porozumienie,
 - c) gdy Bank podpisał z Wykonawcą porozumienie dotyczące montażu urządzeń i wyrobów zakupionych wyłącznie na zasadach obowiązujących dla niniejszego produktu,
3. okres realizacji inwestycji: do 6 miesięcy od daty postawienia kredytu do dyspozycji kredytobiorcy,
4. okres kredytowania: do 5 lat

Termin i miejsce złożenia wniosku

Aktualnie obowiązujący wzór wniosku wraz z wykazem niezbędnych załączników można odebrać w Oddziale Banku.

Wnioski kredytowe można składać w Oddziałach Banku w dowolnym terminie.

Oddział BOŚ w Gdańsku

80-824 Gdańsk
ul. Podwale Przedmiejskie 30
tel. (0-58) 301-12-75
fax. (0-58) 301-68-88
e-mail: gdansk@bosbank.pl

III. Kredyt oferowany przez BGŻ we współpracy z ARiMR

Bank BGŻ S.A.

ul. Kasprzaka 10/16, 01-211 Warszawa
tel. (022) 860-40-00, faks (022) 860-50-00
www.bgz.pl

Bank Gospodarki Żywnościowej (BGŻ) współpracuje z Agencją Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w zakresie udzielania kredytów preferencyjnych. Podstawa do udzielania przez ARiMR pomocy ze środków krajowych, w tym dopłat do oprocentowania kredytów, jest *rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 22 stycznia 2009 r. w sprawie realizacji niektórych zadań ARiMR*. Zasady udzielania dopłat do oprocentowania ustalane są przez ARiMR.

Podmioty uprawnione

1. osoby fizyczne, posiadające pełną zdolność do czynności prawnych, z wyłączeniem emerytów i rencistów,
2. osoby prawne,
3. jednostki organizacyjne nie posiadające osobowości prawnej.

Przedmiot kredytowania

Kredyt może zostać udzielony na działalności podane w *Wykazie działalności w zakresie rolnictwa i przetwórstwa produktów rolnych wspomaganych przez ARiMR w postaci dopłat do oprocentowania kredytów*, zawartym w części I, w grupach:

1. uprawy rolne; warzywnictwo; ogrodnictwo - 01.1,
2. chów i hodowla zwierząt - 01.2,
3. uprawy rolne połączone z chowem zwierząt (działalność mieszana) - 01.30.Z,
4. działy specjalne produkcji rolnej - DS,
5. produkcja artykułów spożywczych - podsekcja DA.

Przedmiot kredytowania w ramach linii o **symbolu nIP** zgodnie z *Warunkami i zasadami udzielania kredytów na realizację inwestycji w gospodarstwach rolnych, działach specjalnych produkcji rolnej i przetwórstwie produktów rolnych* to m.in. koszty rozbiórki i unieszkodliwienia materiałów szkodliwych, w tym wyrobów azbestowych, pod warunkiem realizowania inwestycji polegającej na budowie, przebudowie lub remoncie obiektów służących do prowadzenia działalności rolniczej w gospodarstwach rolnych lub działach specjalnych produkcji rolnej.

Warunki kredytowania

1. oprocentowanie: zmienne (ustalane w oparciu o aktualną stopę redyskonta, nie mniej niż 2%),
2. kwota kredytu: nie może przekroczyć:
 - a. 80% wartości nakładów inwestycyjnych na gospodarstwo rolne i wynosić więcej niż 4.000.000 zł,
 - b. 70% wartości nakładów inwestycyjnych na działy specjalne produkcji rolnej i wynosić więcej niż 8.000.000 zł,
 - c. 70% wartości nakładów inwestycyjnych w przetwórstwie produktów rolnych i wynosić więcej niż 16.000.000 zł,
 - d. łączna kwota kredytów udzielonych jednemu podmiotowi na realizację równocześnie kilku inwestycji wymienionych w pkt a) i b) nie może przekroczyć 8.000.000 zł,
 - e. łączna kwota kredytów udzielonych jednemu podmiotowi na realizację równocześnie kilku inwestycji wymienionych w pkt a) - c) nie może przekroczyć 16.000.000 zł.
3. okres kredytowania: do 8 lat,
4. okres karencji: do 2 lat.

Termin i miejsce złożenia wniosku

Wnioski kredytowe wraz z planem inwestycji i innymi dokumentami niezbędnymi do określenia zdolności kredytowej można składać w Oddziałach Banku.

14. Działania podejmowane na terenie Powiatu Lęborskiego w zakresie gospodarki odpadami niebezpiecznymi zawierającymi azbest

Większość zadań podejmowanych na terenie Powiatu Lęborskiego w zakresie gospodarki odpadami niebezpiecznymi zawierającymi azbest była dofinansowywana ze środków Powiatowego Funduszu Ochrony Środowiska oraz ze środków Gminnego Funduszu Ochrony Środowiska. Oba fundusze z dniem 1 stycznia 2010r. zostały zlikwidowane.

Działania podejmowane na terenie Powiatu Lęborskiego w zakresie likwidacji azbestu:

- prowadzenie akcji informacyjnych dot. usuwania azbestu,
- umieszczanie artykułów w prasie, biuletynie miejskim i innych pismach,
- umieszczanie informacji na Internecie o obowiązku corocznego zgłaszania występowania wyrobów zawierających azbest oraz o organizowanych przez Urząd Miasta w Lęborku akcjach dofinansowania usuwania azbestu,

Usuwanie wyrobów azbestowych wiąże się z dużym nakładem finansowym, związanym nie tylko z usunięciem starych pokryć dachowych ale i z koniecznością wykonania nowego zadaszania.

Urząd Miasta w Lęborku udzielał pomocy finansowej dla mieszkańców miasta Lęborka w zakresie demontażu wyrobów azbestowych, jego transportu, unieszkodliwiania na składowiskach odpadów niebezpiecznych. Pomoc finansowa udzielana była przez gminę miasta Lęborka ze środków Gminnego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Miasto Lębork starało się także pozyskiwać środki z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Gdańsku lub z Powiatowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Lęborku w zakresie likwidacji azbestu.

Starostwo Powiatowe w Lęborku wspomagało działania związane z usuwaniem wyrobów azbestowych poprzez udzielanie dotacji na ten cel różnym organizacjom i instytucjom ze środków Powiatowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Lęborku (PFOŚiGW). W latach 2006-2007 Starostwo Powiatowe w Lęborku dofinansowało dla gminy Wicko rozbiórkę i utylizację eternitu z budynku klubu sportowego „Chrobry” w Charbrowie ze środków PFOŚiGW w kwocie 20 tys. zł. W roku 2009 dla gminy Nowa Wieś Lęborska dofinansowane zostało zadanie pn.: „Rozbiórka, utylizacja i wymiana pokryć azbestowych na budynkach stanowiących mienie gminy Nowa Wieś Lęborska” w wysokości 20 tys. zł.

15. Harmonogram usuwania wyrobów azbestowych

Lp.	Gmina	Zadanie	Rola Gminy	Termin realizacji
1.	Cewice	Szczegółowa inwentaryzacja określająca stan techniczny wyrobów zawierających azbest	Gmina jest jednostką realizującą	prace ciągłe
		Opracowanie gminnego programu usuwania wyrobów zawierających azbest oraz unieszkodliwiania odpadów zawierających azbest	Gmina jest jednostką realizującą Potencjalne źródła realizacji: budżet gminy	2009
		Zgłoszenie harmonogramu czasowego – finansowego planowanych prac usuwania odpadów zawierających azbest na lata 2010-2013 w celu opracowania planu wydatków Powiatowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (PFOŚiGW) do Starostwa Powiatowego	Gmina jest jednostką realizującą	luty 2010r.
		Prowadzenie prac rozbiórkowych i demontażowych lub zabezpieczających zgodnie z opracowanym Programem przez specjalistyczne firmy. Unieszkodliwianie odpadów azbestowych	Właściciele nieruchomości realizują zadanie. Potencjalne źródła realizacji: PFOŚiGW, gmina, kredyty, środki UE	2009-2032
		Prowadzenie monitoringu procesu usuwania i unieszkodliwiania odpadów zawierających azbest. Aktualizacja inwentaryzacji	Gmina jest jednostką realizującą	corocznie
2.	Lębork	Działalność informacyjno-popularyzacyjna w mediach (lokalna prasa, ulotki, strona internetowa miasta itp.)		Przez cały okres realizacji programu
		Aktualizacja bazy danych dotyczącej podmiotów i ilości azbestu i wyrobów zawierających azbest na terenie miasta Lęborka		Przez cały okres realizacji programu

„Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest dla Powiatu Łębskiego”

		Nadzór nad przebiegiem likwidacji wyrobów azbestowych z terenu Łęborka	Pozyskiwanie funduszy na realizację „Programu” z różnych źródeł	W miarę możliwość co roku
			Wytypowanie właścicieli obiektów objętych dofinansowaniem w danym roku na podstawie stopnia pilności usunięcia eternitu oraz kolejności wpływu informacji o wyrobach zawierających azbest	do 31 maja każdego roku
			Podział dostępnych w budżecie środków na dotacje wraz z podpisywaniem umów na wykonanie poszczególnych zadań	Miesiąc czerwiec każdego roku
			Faza realizacyjna	od 1 lipca do 15 października każdego roku
			Rozliczenie zadań wraz z realizacją dotacji	od 15 października do 30 listopada każdego roku
		Monitorowanie realizacji „Programu usuwania wyrobów zawierających azbest dla gminy miejskiej Łębork”		do końca każdego roku
		Przedstawienie Radzie Miejskiej sprawozdania z przebiegu realizacji „Programu”		I kwartał – co dwa lata
		Zebranie informacji na temat wyrobów zawierających azbest na terenie miasta Łeba		XII.2006
		Opracowanie „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest”		XII.2006
		Zorganizowanie spotkań z mieszkańcami, którzy zgłosili posiadanie wyrobów zawierających azbest, informacja na temat zarejestrowanych firm zajmujących się zdejmowaniem azbestu		2007
3.	Łeba	Działalność informacyjna i edukacyjna skierowana do właścicieli, zarządców i użytkowników budynków, budowli i instalacji zawierających azbest		2007-2032
		Mobilizowanie mieszkańców Miasta, będących właścicielami obiektów, w których użytkowany jest azbest do jego usunięcia		2007-2032
		Realizacja „Programu...”		2007-2032
		Coroczna aktualizacja bazy danych o obiektach zawierających azbest		2007-2032
		Monitoring i ocena realizacji „Programu...” w ramach Planu Gospodarki Odpadami dla Miasta Łeba		2007-2032

„Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest dla Powiatu Lęborskiego”

4.	Nowa Wieś Lęborska	Informowanie i edukacja mieszkańców Gminy (właścicieli, zarządców i użytkowników budynków) o szkodliwości azbestu i zasadach usuwania wyrobów zawierających azbest	Prowadzenie szerokiej akcji informacyjnej nt. postępowania z wyrobami zawierającymi azbest, sposobu ich usuwania, wpływu azbestu na organizm ludzki	2008-2032
		Szczegółowa inwentaryzacja azbestu i wyrobów zawierających azbest poprzez wypełnienie przez właścicieli/ zarządców obiektów budowlanych „arkuszy oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest	Z uzyskanych danych od mieszkańców określenie bilansu i rozmieszczenie wyrobów zawierających azbest na terenie Gminy oraz corocznie przekazywanie informacji do Marszałka	2009
		Usuwanie wyrobów zawierających azbest	Współpraca z organizacjami i fundacjami mającymi na celu wspieranie działań związanych z usuwaniem azbestu	2008- 2032
		Pomoc w finansowaniu przedsięwzięć związanych z usuwaniem wyrobów azbestowych	Corocznie zabezpieczenie środków w gminnym funduszu ochrony środowiska na inwestycje związane z usuwaniem azbestu	2008- 2032
		Coroczna aktualizacja bazy danych o obiektach zawierających azbest	Ścisła współpraca z wojewodą i nadzorem budowlanym	2008- 2032
		Coroczne sprawozdanie z realizacji Programu przy uwzględnieniu podanych w Programie wskaźników monitorowania	Sporządzenie rocznych informacji w zakresie realizacji zadań „Programu...” na terenie Gminy oraz ich przekazywanie do Marszałka	2008- 2032
5.	Wicko	Informowanie i edukacja mieszkańców gminy o szkodliwości azbestu i zasadach usuwania wyrobów azbestowych.	Inicjowanie działań informacyjnych skierowanych do mieszkańców. Prowadzenie akcji informacyjnej: w lokalnych gazetach, telewizji, na stronie WWW gminy, w formie ulotek, broszur, plakatów na tablicach ogłoszeń (w Urzędzie Gminy, szkołach, ośrodkach zdrowia), Organizacja szkoleń dla pracowników urzędu, udział w konkursach („Polska bez azbestu”),	2009-2032

„Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest dla Powiatu Lęborskiego”

			Organizowanie konferencji, szkoleń, wystaw, warsztatów, Współpraca z lokalnymi mediami w celu informowania o zagrożeniach powodowanych przez azbest, Informowanie mieszkańców posiadającymi wyroby azbestowe do składania informacji o rodzaju, ilości i miejscach występowania wyrobów azbestowych do Burmistrza w przypadku osób fizycznych, a do wojewody – w przypadku podmiotów gospodarczych. Spotkania z mieszkańcami, którzy zgłosili posiadanie wyrobów azbestowych, informowanie mieszkańców o podjętych działaniach w sprawie usunięcia wyrobów azbestowych	
			Działania edukacyjno- informacyjne: o przepisach regulujących postępowanie z wyrobami azbestowymi, dokumentach niezbędnych przy prowadzonej inwentaryzacji; procedurach związanych z usuwaniem, zabezpieczeniem, wywożeniem i unieszkodliwianiem azbestu; firmie mającej prawo wykonywać prace w związku z usuwaniem azbestu na terenie gminy; możliwościach dofinansowania.	
		Przeprowadzenie inwentaryzacji azbestu i wyrobów zawierających azbest poprzez wypełnienie przez właścicieli/ zarządców obiektów budowlanych „Informacji o rodzaju i miejscach występowania azbestu” oraz „arkuszy oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest” Złożenie informacji o rodzaju i miejscach występowania azbestu do właściwego organu: burmistrz/ wojewoda, a oceny stanu do Powiatowego Inspektoratu Nadzoru Budowlanego	Przy zbieraniu informacji o rodzaju i miejscach występowania azbestu przygotowanie wzorów arkuszy oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest i udostępnienie ich na stronach internetowych gminie i w Referacie Ochrony Środowiska.	2009-2012
		Przygotowanie bazy danych o wyrobach azbestowych.	Uzupełnienie i aktualizowanie Wojewódzkiej Bazy Wyrobów Zawierających Azbest (WBDA) w oparciu o przeprowadzoną inwentaryzację i złożonej przez	2009-2032

„Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest dla Powiatu Lęborskiego”

			mieszkańców informacji o rodzaju i miejscach występowania azbestu oraz dane od Powiatowego Inspektoratu Nadzoru Budowlanego, Sporządzenie zbiorczego wykazu obiektów zawierających azbest z uwzględnieniem 3 grup pilności, Przekazanie informacji o rodzaju i miejscach występowania azbestu do marszałka, Ustalenie rejonów spodziewanego wzrostu zagrożenia pyłem azbestu.	
		Podejmowanie działań administracyjnych w stosunku do właścicieli i zarządców obiektów szczególnie zagrożonych.	Weryfikowanie informacji z PINB o stanie technicznym budynków, Zachęcanie właścicieli budynków zagrożonych do podjęcia decyzji o usunięciu wyrobów azbestowych, w miarę możliwości finansowanych.	2009-2032
		Usuwanie wyrobów azbestowych	Mobilizowanie do usunięcia wyrobów azbestowych poprzez prowadzenie działalności edukacyjno-informacyjnej i systemu pomocy finansowej.	2009-2032
		Pomoc w finansowaniu działań związanych z usuwaniem wyrobów azbestowych	Przeznaczenie środków w funduszach ochrony środowiska na działania związane z usuwaniem wyrobów azbestowych. Udzielanie pomocy właścicielom i zarządcom w poszukiwaniu innych źródeł finansowych przeznaczonych na wymianę pokryć dachowych.	2009-2032
		Coroczne sprawozdanie z realizacji Programu z uwzględnieniem podanych w Programie wskaźników monitorowania.	Zbieranie informacji zwrotnych w formie ankiet od mieszkańców gminy i przeprowadzonych wizji lokalnych. Na podstawie w/w danych opracowanie wskaźników monitorowania i przekazanie informacji Wojewodzie.	2009-2032
		Likwidacja dzikich wysypisk z odpadami azbestowymi	Udzielenie pomocy finansowej na usuwanie azbestu, Edukacja ekologiczna, Bieżący monitoring usuwania azbestu z gminy, wizje lokalne, współpraca z WIOŚ.	2009-2032

* - opracowania gminnych „Programów usuwania azbestu...”

16. Podsumowanie

Nadrzędny cel „Programu usuwania azbestu...” to wyeliminowanie negatywnych skutków zdrowotnych u mieszkańców powiatu lęborskiego spowodowanych azbestem, a także likwidacja oddziaływania azbestu na środowisko. Aby osiągnąć ten cel należy usunąć azbest ze wszystkich obiektów znajdujących się na terenie Powiatu. Zgodnie z obowiązującym w Polsce „Programem Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032” proces usuwania azbestu powinien być zakończony w 2032 roku.

Usuwanie azbestu i wyrobów azbestowych jest przedsięwzięciem kosztownym i długotrwałym. Plan usuwania azbestu z terenu Powiatu Lęborskiego wiąże się zarówno z likwidacją wyrobów azbestowych ze zlokalizowanych na terenie Powiatu obiektów jak i również z transportem i unieszkodliwieniem tych wyrobów na składowisko odpadów niebezpiecznych dla wyrobów azbestowych.

Szacunkowy koszt związany z usunięciem wszystkich wyrobów azbestowych z terenu Powiatu Lęborskiego wynosi **6 943 725zł.**

Realizacja „Programu usuwania azbestu...” z terenu gmin Powiatu Lęborskiego będzie procesem długofalowym, a także ograniczonym możliwościami finansowymi samorządów i mieszkańców.